

Emmi Jäälinna
Inka Voutilainen

Nuorten tyttöjen tietotarpeita ja toiveita seksuaalikasvatuksesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Kätilö AMK

Hoitotyön Koulutusohjelma

Opinnäytetyö

13.11.2017

Tekijät	Emmi Jäälinna Inka Voutilainen
Otsikko	Nuorten tyttöjen tietotarpeita ja toiveita seksuaalikasvatuksesta
Sivumäärä	39 sivua + 2 liitettä
Aika	13.11.2017
Tutkinto	Kätilö
Koulutusohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Kätilötyö
Ohjaaja	Lehtori Asta Lassila
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää 13 – 19 -vuotiaiden tyttöjen toiveita ja tietotarpeita seksuaalikasvatuksesta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa Tyttöjen Talolle tietoa tyttöjen toiveista seksuaalikasvatuksesta, jota voidaan hyödyntää tulevaisuudessa monipuolisesti. Tiedon avulla voidaan kehittää seksuaalikasvatusta, joka pohjautuu tyttöjen tarpeisiin. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Helsingin Tyttöjen Talon kanssa, joka toimii matalankynnyksen seksuaalikasvattajana.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisella menetelmällä, jossa aineisto kerättiin 13 – 19 -vuotiailta tytöiltä sähköisellä kyselylomakkeella. Kyselylomake oli jaettu neljään teemaan; taustatietoihin, seksuaalikasvatuksen sisältöön, seksuaalikasvatuksen menetelmiin ja seksuaalikasvatuksen toteutukseen. Kyselylomake julkaistiin Tyttöjen Talon sosiaalisen median sivuilla 25.9.2017-4.10.2017, jonka kautta saimme 80 vastausta. Opinnäytetyön kyselylomakkeeseen valittujen kysymysten vastaukset analysoitiin tilastollisin menetelmin SPSS- ohjelman avulla.</p> <p>Sisällöllisesti nuoria kiinnosti eniten itsemääräämisoikeus, seksuaaliväkivalta ja seksuaalinen häirintä. Menetelminä mieluisimpina koettiin videot, pelit ja kirjallinen materiaali. Mieluiten seksuaalikasvatusta haluttiin saada terveydenhoitajalta, ulkopuoliselta seksuaalikasvattajalta sekä opettajalta.</p> <p>Tutkimuksien mukaan laadukas seksuaalikasvatus parantaa nuorten seksuaaliterveyttä. Mielestämme on tärkeää huomioida nuorten omat mielipiteet kehittäessä seksuaalikasvatusta, joka vastaa enemmän nuorten omia tarpeita. Opinnäytetyön pohjalta saatua tietoa voidaan hyödyntää seksuaalikasvatuksen kehittämisessä tulevaisuudessa ja osallistuttaa nuoret itse innovoimaan seksuaalikasvatusta.</p>	
Avainsanat	Seksuaalisuus, Seksuaalikasvatus, Nuoruus, Mielipiteet, Tytöt

Authors Title	Emmi Jäälinna, Inka Voutilainen Adolescents` girls wishes on sexual and reproductive health education
Number of Pages Date	39 pages + 2 appendices 13 March 2017
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Midwifery
Instructor	Asta Lassila, Senior Lecturer
<p>The aim of this thesis was to find out young girls wishes and suggestions about sexual education. The main intention of this study was to provide accurate information that can be used to develop Tyttöjen Talo`s (Girls`House) sexuality education to the needs of young people. The focus of the study was in adolescents` preferences related to the content, carrier, methods and learning environment of sexual education. The subscriber is Tyttöjen Talo (Girls`House) in Helsinki and this thesis was carried out in cooperation with Metropolia University of Applied Sciences.</p> <p>This thesis was a quantitative study. As for methods, we produced electronic questionnaire.</p> <p>Data for this study were gathered by with that electronic a questionnaire that was published on Tyttöjen Talo`s (Girl`s House) social media websites on 25.9.2017-4.10.2017. Aimed at girls between 13 and 19 years old. The final data consisted of 79 girl`s responses and 1 cis-gendered response. The data were analyzed by statistical methods.</p> <p>The results showed that young people are most likely interested about self-determination, sexual violence and sexual intercourse. The most popular teaching methods were videos, games and literature material but teaching methods should be varied. In addition, young people prefer to get a sexual education from their public health nurse, outside professional and from a teacher.</p> <p>As expected, the studies show that high-quality sexual education improves young people`s sexual health. We would like to point out that the develop in sexual education for adolescents` should be done by hearing the young people`s voice and preferences.</p> <p>The information obtained by this thesis can be used in developing Tyttöjen Talon (Girl`s House) sexual education. Based on this thesis of young people`s wishes adolescent could attend to innovating sexuality education.</p>	
Keywords	Sexual education, Sexual health, Adolescents, Girls, Wishes, Preferences

Sisällys

1. Johdanto	2
2. Tyttöjen Talo	3
3. Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat	4
4. Keskeisten käsitteiden määrittely	5
4.1. Nuoruus	5
4.2. Seksuaalisuus	6
4.3. Seksuaalikasvatus	8
4.3.1. Seksuaalikasvatuksen tavoitteet ja toteutus	8
4.3.2. Nuorten toiveet seksuaalikasvatukseen	10
5. Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	11
6. Opinnäytetyön toteutus	12
6.1. Tiedonhaku	12
6.2. Tutkimusmenetelmä	13
6.3. Kyselylomakkeen laatiminen	14
6.4. Aineiston keruu	16
6.5. Aineiston analysointi	17
7. Tulokset	17
7.1. Taustatiedot	17
7.2. Seksuaalikasvatuksen sisältö	19
7.3. Seksuaalikasvatuksen menetelmät	20
7.4. Seksuaalikasvatuksen toteutus	23
8. Pohdinta	26
8.1. Tulosten tarkastelu	26
8.2. Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	29
8.3. Opinnäytetyön hyödyntäminen ja kehittämissuhteet	32
Lähteet	34
Liitteet	
Liite 1. Tiedonhakutaulukko	
Liite 2. Kyselylomake	

1. Johdanto

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma on päivitetty vuosille 2014–2020. Toimintaohjelman tavoitteena on edistää seksuaali- ja lisääntymisterveyttä. Siihen pyritään tiedon lisäämisellä ja palvelujen kehittämällä vuosina 2014–2020 (Klemetti – Raussi-Lehto 2013: 33). Nykypäivänä nuoret voivat etsiä tietoa seksuaalikasvatuksesta epävirallisista kasvatustilanteista ja internet mahdollistaa rajattoman tiedon hakemisen. Seksuaalikasvatuksen tulisi tuoda tietoa tavanomaisen kehityksen etenemisestä, jotta tytöt eivät olisi epävirallisen tiedon tai median vaikutuksen varassa. Millaista olisi seksuaalikasvatus, joka on tyttöjen tietotarpeisiin ja toiveisiin perustuvaa?

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää tyttöjen omia tarpeita ja toiveita seksuaalikasvatuksen suhteen ja tavoitteena tuoda tietoa tyttöjen toiveista ja tarpeista Tyttöjen Talolle. Opinnäytetyöaihe on merkityksellinen, jotta nuorten tyttöjen seksuaalikasvatuksen sisältöä, menetelmiä ja toteutusta voidaan jatkossa kehittää. Kyselymme keskittyy nuoriin tyttöihin. Opinnäytetyön kohderyhmäksi valikoituivat 13–19 -vuotiaat nuoret tytöt, sovituumme yhdessä Tyttöjen Talon kanssa halusta selvittää yläkouluikäisten ja lukio- ja ammattioppilaitosikäisten nuorten tyttöjen toiveita seksuaalikasvatuksen sisältöön, menetelmiin ja toteutukseen. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Helsingin Tyttöjen Talon kanssa, joka toimii matalankynnyksen seksuaalikasvatuksen tukimuotona.

Opinnäytetyö on toteutettu määrällisenä eli kvantitatiivisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui kyselylomake, sen sovelluttua hyvin määrälliseen opinnäytetyöhön sekä kohderyhmän tavoittamiseksi. Kyselylomakkeen kysymysten laatimisen perustana oli teoreettinen viitekehys, keskeiset käsitteet ja tutkimuskysymykset. Esitetauksen jälkeen kyselylomake julkaistiin internetissä Tyttöjen Talon sosiaalisen median sivuilla.

2. Tyttöjen Talo

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa Tyttöjen Talolle tietoa nuorten seksuaalikasvatustarpeista, jota Tyttöjen Talo voi käyttää toimintansa kehittämiseen. Helsingin Tyttöjen Talo on kolmannen sektorin sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä nuorisotyötä tekevä matalankynnyksen seksuaalikasvatuksen tukimuoto. Toiminta on tarkoitettu 10–28-vuotiaille tytöille, nuorille naisille ja kaikille itsensä naiseksi tunteville. Tyttöjen Talo on Kalliolan Nuoret ry:n tavaramerkki ja konseptin mukaista nuorisotyötä toteutetaan myös Tampereella, Oulussa, Turussa, Kuopiossa, Rovaniemellä ja Espoossa. Henkilökunta koostuu moniammatillisista sosiaali- ja terveysalan työntekijöistä ja vapaaehtoisista naisista. Toiminnassa korostuu voimaannuttaminen, yhteisöllisyys, erilaisuuden kunnioittaminen, sekä turvallisen aikuisen läsnäolo ja tuki. Tyttöjen Talo järjestää ammattilaisille tarkoitettuja koulutuksia sukupuolisensitiivisestä tyttötyöstä, menetelmistä ja naistietoisuudesta. (Helsingin Tyttöjen Talo 2017.)

Tyttöjen Talon sukupuolisensitiivisessä työssä tuetaan nuoria löytämään omat vahvuutensa. Siinä annetaan tilaa seksuaali-identiteetin pohtimiselle sekä nuoria tuetaan ja rohkaistaan kasvamaan itsensä näköiseksi naiseksi. Sukupuolen nostaminen esiin myönteisenä voimavarana on osa sukupuolisensitiivistä työtä. Kulttuurisensitiivisyys Tyttöjen Talolla on herkkyyttä huomioida eri kulttuurien erityspiirteitä. Toiminta pyrkii tavoittamaan aikuisen tukea tarvitsevia tyttöjä, tarjoamalla heille mahdollisuuden olla oma itsensä turvallisessa yhteisössä. (Helsingin Tyttöjen Talo 2017.)

Tyttöjen Talon toimintaan kuuluu avointa maksutonta toimintaa, jonka lähtökohtana on matala kynnyksen osallistumiseen. Avoimeen toimintaan kuuluu ryhmiä sekä kahvila, jossa vapaamuotoisen olemisen lisäksi paikalla on ohjaajia ja vapaaehtoistyöntekijöitä. Tyttöjen Talolla toimii harrasteryhmiä, joissa on lukukausimaksu. Nuoret saavat vertaistukea avoimen toiminnan ja harrasteryhmien kautta. Tyttöjen Talon keskeisin toimintamuoto on vuorovaikutteiset tyttöryhmät. Nuorten kasvun tukeminen luottamuksellisessa suljetussa ryhmässä on vuorovaikutteisten ryhmien tavoite. Yksilötukea tarjotaan kahdenkeskinä keskusteluaikoina ja E-chatin muodossa. (Helsingin Tyttöjen Talo 2017.)

Tyttöjen Talolla järjestetään Pop In -seksuaalineuvonnan vastaanottoa, joka on nuorille maksutonta. Seksuaalineuvonnan vastaanottoa pitää seksuaaliterveyden ammattilainen ja vastaanottoon kuuluu luottamuksellisuus ja asioida voi nimettömästi. Vastaanotolla voi käydä keskustelemassa seksuaalisuuteen liittyvistä asioista ilman ajanvaraus- ta. Vastaanotolla on myös mahdollisuus raskaustestiin, jälkikiekkäisyyn, klamydia- ja tippuritestiin ja sieltä voi myös hakea kondomeja. (Helsingin Tyttöjen Talo 2017.)

Tyttöjen Talon toimintamuodoissa korostuu monipuoliset ryhmät. Nuoret Äidit -toiminta tarjoaa tukea alle 21-vuotiaille äideille. Toiminnassa voimaannutetaan äitejä ja tuetaan lapsen hoitoon. Monikulttuurinen tyttötyö tarjoaa tukea maahanmuuttajatyöille kahden kulttuurin keskellä naiseksi kasvamiseen. Seksuaaliväkivaltatyö tarjoaa apua väkivaltaa kokeneille tytöille ja nuorille naisille. Apua vihaan ja väkivaltaan -toiminta tarjoaa apua ja tukea nuorille, jotka epäilevät käyttävänsä väkivaltaa tai käyttäytyvät väkivaltaisesti. Tyttöjen Talo vieraillee seksuaalikasvattajana myös oppilaitoksissa. (Helsingin Tyttöjen Talo 2017.)

3. Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat

Nuoret tytöt saavat tietoa seksuaalisuuteen liittyvistä asioista perheeltä, kavereilta, mediasta ja koulusta. Internet ja media tarjoavat sisältöä, joka ei välttämättä tue nuorten yksilöllistä kasvua naiseksi. Mediasisällön seksuaalisuus saattaa hämmentää nuoria ja lisätä kehollista tyytymättömyyttä. (THL 2014b).

Seksuaalikasvatus kouluissa on parantunut huomattavasti terveystiedon tullessa omaksi oppiaineeksi. Se on ollut pakollisena opetussuunnitelmassa vuodesta 2006 lähtien. Vuoden 2016 opetussuunnitelmassa terveystieto-oppiaineessa käsitellään itsetuntemusta, kriittistä ajattelua, eettistä vastuullisuutta sekä ihmisen hyvinvointiin liittyviä tietoja ja taitoja. Ihminen eläessään kasvaa ja kehittyy, myös seksuaalikasvatuksen tietotaidoissa. Monissa kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että seksuaalikasvatuksella ei lisätä riksikäyttäytymistä. Sen sijaan seksuaalikasvatuksella on vaikuttavuutta yhdyntöjen myöhäisempään aloittamisikään, yhdyntäpartnereiden vähäisempään määrään ja tehostettuun ehkäisyn käyttöön. Seksuaalikasvatusohjelmilla on myös positiivinen vaikutus nuorten asenteisiin, kuten suvaitsevuuksien lisääntymiseen. (Apter 2008: 427; Bildjuschkin 2015: 4; Kontula – Meriläinen 2006; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016.)

THL :n joka toinen vuosi järjestettävän Kouluterveyskyselyn avulla seurataan säännöllisesti peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten, sekä kahden ensimmäisen vuoden lukio- ja ammattioppilaitoslaitosten seksuaali- ja lisääntymisterveyden tiedon tasoa. Kouluterveyskyselyn mukaan nuorten yhdynnät ovat vähentyneet 2000-luvulla, samoin kuin raskaudenkeskeytykset ja synnytykset. Kyselyn mukaan tuplaehkäisyn eli hormonaalisen ehkäisyn ja kondomin yhtäaikainen käyttö oli harvinaista vuonna 2013 tehdyssä tutkimuksessa. Pelastakaa Lapset ry:n tekemän seksuaaliterveyden liittyvän nettikäyttäytymisen selvittämisen kyselyn mukaan, yli puolet vastanneista oli käyttänyt interne-

tin keskustelupalstoja keskustellakseen seksiin liittyvistä asioista. (THL 2014a; Pelastakaa lapset ry 2010; Klemetti – Raussi-Lehto 2013: 28–30.)

Seksuaalikasvatuksessa on monta merkittävää tekijää sisällön lisäksi. Seksuaalikasvattajan ammattitaito, motivaatio opetustyöhön, suvaitsevaisuus, sekä teeman ja oppilaiden kunnioittaminen vaikuttavat merkittävästi seksuaalikasvatuksen onnistumisessa. Nuorten moraalit ja eettisyys voivat poiketa seksuaalikasvattajan omista käsityksistä. Tällöin tarvitaan tietotaitoa ymmärtää asiaa nuorten näkökulmasta. (Aho – Kotiranta-Ainamo – Pelander & Rinkinen 2008: 54).

Tuominen (2012) on pro gradu -tutkielmassa tarkastellut seksuaalikasvatuksen asiantuntijoiden näkemyksiä peruskoulun seksuaalikasvatuksesta. Tutkielmasta nousi esiin seksuaalikasvatuksen asiantuntijoiden ajatuksia peruskoulun seksuaalikasvatuksen järjestämisestä, käytännöstä ja kehittämisestä. Tutkimuksen päätuloksena voidaan pitää, että asiantuntijat kokevat koulun seksuaalikasvatuksen vaativan kehittämistä kaikilla sen tasoilla. (Tuominen 2012: 80.) Tutkimuksen tulos vastaa opinnäytetyömme aiheen ajankohtaisuutta ja tarvetta.

4. Keskeisten käsitteiden määrittely

4.1. Nuoruus

Nuorisolaki määrittelee nuoreksi alle 29-vuotiaat, lastensuojelulain mukaan nuoria ovat alle 20-vuotiaat ja Yhdistyneiden Kansakuntien viitekehyksessä 15 - 24-vuotiaat ovat nuoria. Nuoruusikä alkaa noin 12-13 vuotiaana ja noin 21-25 vuoden iässä se ilmeisesti päättyy psykologisen opetuksen mukaan. Tämän vuoksi nuoruuden määrittäminen ei ole ongelmallista. (Nuorisolaki 1285/2016 § 3; Lastensuojelulaki 417/2007 § 6; Yhdistyneet Kansakunnat 2017; Päivänsalo – Lindblom-Yläne – Niemelä 2016: 89.) Elämänvaiheena nuoruudessa karistetaan lapsuus ja opetellaan aikuisuutta. Nuoruusiässä koetaan erilaisia ristiriitoja sekä kehon ja mielen muutoksia. Tämä on merkittävää aikaa, joka muokkaa nuoren tulevaa elämää. Murrosikä eli puberteetti alkaa hormonaalisten muutosten käynnistyessä, yleensä tytöillä poikia aikaisemmin ja kestää noin 2-5 vuotta. (Botha – Ryttyläinen-Korhonen 2016: 15–16.)

Nuoruuden kehitystehtäviin kuuluvat itsenäistyminen, seksuaalisen identiteetin jäsentyminen ja sosiaalisen roolin löytäminen. Itsenäistymisessä nuori irrottautuu lapsuudesta ja sen tuomasta turvasta ja kohtaa vanhempansa uudella, aikuisemmalla tavalla.

Nuoren seksuaalisuus kehittyy siinä missä nuori kehittyy muutenkin. Nuoruusikään sijoittuvat sukupuolisen kehityksen suuret muutokset. Nuoren täytyy totutella kehossa tapahtuviin muutoksiin. Nuorella herää seksuaalinen kiinnostus muita kohtaan ja hänen seksuaalinen minäkuvansa kehittyy. Psyykkinen kehitys etenee fyysistä kehitystä hitaammin niin pojilla kuin tytöilläkin. Psyykkinen kehitys kestää pidempään ja fyysinen kehitys tapahtuu nopeammalla syklillä. Kun nuoren mieli ei ole kehittynyt yhtä nopeasti kuin fyysiset muutokset, voi nuori käyttäytyä murrosikäisenä lapsenomaisesti. Murrosikäinen saattaa peittää omaa epävarmuuttaan huonolla käytöksellä ja uhmakkuudella. (Botha – Ryttyläinen-Korhonen 2016: 15–16.)

Nuoren seksuaalisessa kehityksessä tapahtuu paljon 12–18 vuoden iässä. Nuoren seksuaalisuus herää ja kiinnostus seksuaalisuutta kohtaan kasvaa enemmässä määrin. Koetaan ihastumisia ja rakastumisia sekä aletaan tapailemaan ja seurustella. Erilaiset seksuaaliset kokeilut sekä itsetyydytys alkavat ja ensimmäisen yhdynnän nuori kokee keskimäärin 16–19 vuotiaana. Murrosiässä nuoret tytöt kokevat erilaisia fyysisiä muutoksia kehossaan. Tytön fyysisiä muutoksia ovat pituuskasvun kiihtyminen ja lantion leveneminen, rintojen kasvu ja nännien ja nännipihojen tummeneminen, rasvakudoksen lisääntyminen, karvoituksen lisääntyminen, munasolujen kypsyminen, kuukautisten ja valkovuodon erityys. Nuoruuden loppupuolella totutellaan kehossa ja mielessä tapahtuneisiin muutoksiin ja etsitään omaa identiteettiä. Nuori pyrkii irtiottoon vanhempia kohtaan ja on valmis ottamaan enemmän vastuuta itsestään ja omasta elämästään. Nuori tarvitsee kuitenkin vanhempien aikaa ja tukea itsenäistymisestä huolimatta. (Botha – Ryttyläinen-Korhonen 2016: 15–16; Kontula 2015a.)

4.2. Seksuaalisuus

Seksuaalisuus on käsite, jolle löytyy monta määritelmää ja määrittelemisen on vaihdellut eri aikoina ja erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa. Seksuaalisuus kuuluu ihmisyyteen ja jokaisella on tähän oikeus. Seksuaalisuus heijastuu ihmisen elämänlaatuun, hyvinvointiin ja terveyteen. Se on läsnä ihmisen elämässä koko ajan ja jokaisella on oma yksilöllinen kehitysaikataulunsa seksuaalisuudessa. Seksuaalisuus on erilaisessa roolissa ihmisen muuttuvassa elämäntilanteessa ja -vaiheessa, sekä se koetaan nuorena eri tavalla kuin vanhana. Ihmisen vammautuminen tai sairastuminen voi muuttaa seksuaalisuutta ja näin ollen vaikuttaa koko elämänlaadun kokemiseen. Ihmisen perustarpeiden elementteihin kuuluvat hellyys, aistillisuus, yhteenkuuluvuus, kontakti, lämpö, läheisyys, fyysinen tyydytys, avoimuus ja turvallisuuden tunne. Koska seksuaalisuus usein määritetään perustarpeena, voidaan nämä elementit katsoa kuuluvan seksuaalisuuteen. (Ryttyläinen – Valkama 2010: 11–12.)

Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan seksuaalisuuden määritelmä on laaja. Se korostaa seksuaalisuuden moninaisuutta sekä siihen vaikuttavia ulkoisia tekijöitä. Seksuaalisuuteen vaikuttavat muun muassa historia ja uskonto, jotka ovat erilaisia kulttuurisia tekijöitä, sekä sosiaaliset, taloudelliset ja poliittiset tekijät. WHO:n käsitteessä seksuaalisuus sisältää biologisen sukupuolen, sosiaalisen sukupuoli-identiteetin, eroottisen mielenkiinnon, seksuaalisen kehityksen, intiimiyden, suvun jatkamisen ja nautinnon. Seksuaalisuus voidaan ilmaista ja kokea eri tavoin: uskomuksin, ajatuksin, asentein, arvoina, haluin, käyttäytymisin, fantasioin, rooleissa, parisuhteissa, seksisuhteissa ja ihmissuhteissa. Vaikka seksuaalisuuteen voi kuulua monta eri ulottuvuutta, ihminen ei aina ilmennä niitä kaikkia. Seksuaalisuutta ei voi toisen ihmisen puolesta määritellä vaan se on kokemuksellinen asia. (WHO 2014: 16.)

Seksuaalisuuteen kuuluvat seksuaalioikeudet jotka ovat ihmisoikeuksia. Seksuaalioikeudet määrittävät, että jokaisella on oikeus oman seksuaalisuuden toteuttamiseen ilman pakottamista, häirintää, väkivaltaa ja riistoa. Jokaisella on oikeus koulutukseen, tietoon ja palveluiden saantiin, jotka tukevat seksuaaliterveyttä. Jokaisella on oikeus koskemattomuuteen, itsemääräämiseen, valita itse oma kumppani ja päätösvalta lasten hankinnasta. Oikeus tavoitella tyydyttävää ja turvallista seksiä, sekä vastuu omista seksuaalisista valinnoistaan. Seksuaalioikeuksia ovat määrittäneet IPPF (International Planned Parenthood), WHO (World Health Organization) ja WAS (World Association of Sexology). (THL 2015: 10, 122; WHO 2014; IPPF 2008; World Association of Sexology 2014.)

Koulujen seksuaalikasvatuksessa on käytetty seksuaalisuuden portaat mallia seksuaalisen kehityksen etenemisestä. Se on Väestöliiton ja Opetushallituksen portaittain etenevä seksuaalikasvatusmalli vauva-ajasta aikuisuuteen. Seksuaalisuuden portaat ohjaavat lasta ja nuorta tunnistamaan oman kehitysvaiheensa, sekä arvostamaan ja kunnioittamaan omia kokemuksiaan. Portaiden eri vaiheita voidaan kokea päällekkäin, kii-ruhtaen tai välillä taaksepäin menen. Kehitys ei kuitenkaan ole sidoksissa ikävuosiin, vaikka niitä seksuaalisuuden portaissa on hahmoteltu suuntaviivoiksi. Lapsen ja nuoren tasapainoinen kehitys edellyttää, että hän pysähtyy jokaiselle portaalalle. Seksuaalisuuden portaita on jaettu kolmeen eri kerrokseen ja portaita on yhteensä yksitoista kappaletta. Ensimmäiset neljä porrasta on kuvattu kuuluvan järjen kerrokseen, jossa tapahtuu kokemukset, oppiminen ja tietoinen prosessointi. Keskimmäiset kolme porrasta kuvataan kuuluvaksi tunteen kerrokseen, jossa koetaan pettymystä, ihastumista ja rakastumista. Viimeiset kolme porrasta kuvataan kuuluvaksi biologian kerrokseen, jossa nuori kehittyy sukukypsäksi aikuiseksi ja tutustuu kehonsa tuntemuksiin. (Korteniemi-Poikela – Cacciatore 2015: 9-18.)

4.3. Seksuaalikasvatus

Maailman terveysjärjestö WHO on laatinut seksuaalikasvatuksen standardit vuonna 2010. Standardien mukaan seuraavat sisällöt tulisi huomioida seksuaalikasvatuksessa: Tunteet, seksuaalisuus, ihmissuhteet ja elämäntyyli, seksuaalisuutta määrittävät kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät, terveys ja hyvinvointi, seksuaalioikeudet, ihmiskeho ja sen kehitys, hedelmällisyys ja lisääntyminen. Seksuaalikasvatusta voidaan jakaa neljään eri toimintatapaan. Tavot ovat valistus, opetus, neuvonta ja ohjaus. (WHO 2010; THL 2016b; THL 2015: 13.)

Seksuaalikasvatuksella tarkoitetaan WHO:n (2014) seksuaalikasvatuksen standardien mukaan kokonaisvaltaisen seksuaalisuuden kongitiivisten, sosiaalisten, emotionaalisten, vuorovaikutteisten ja fyysisten näkökulmien oppimista. Seksuaalikasvatuksesta saadaan taitoja, tietoja ja arvoja seksuaalisista suhteista, intimitetistä ja identiteetistä. Seksuaalikasvatus alkaa varhaislapsuudesta ja kulkee läpi elämän, jolloin seksuaalikasvatuksen tavoitteena on suojella ja tukea seksuaalista kehitystä. (WHO 2014: 7; THL 2014b.)

Hyvä seksuaalikasvatus vähentää virheellisiä luuloja ja auttaa läpi elämän jatkuvaan seksuaalisuuteen kasvamiseen. Tasavertaisen seksuaalikasvatuksen ei tulisi olla hetero-olteista, vaan yksilöllistä. Nuorella on oikeus kasvaa omaan identiteetin mukaiseen sukupuoleen ja seksuaaliuuteen. Hyvään seksuaalikasvatukseen kuuluu omien asenteiden ja arvojen tarkastelu ja eri seksuaalisuuden näkökohtiin liittyvien riskientorjunta-, viestintä- ja päätöksentekotaitojen kehittäminen. (Vilkkä 2010: 131; THL 2015: 13.)

4.3.1. Seksuaalikasvatuksen tavoitteet ja toteutus

Seksuaalikasvatuksen tavoitteet määritellään vaikuttavien tekijöiden mukaan jotka ovat: nuoren ikä, kehitystaso ja tiedon tarve. Terveen ja tasapainoisen minäkuvan kehittymistä voidaan pitää tärkeimpänä seksuaalikasvatuksen tavoitteena. Seksuaalikasvatuksen tavoitteena nuorten kohdalla on suojella ja tukea seksuaalista kehitystä. Seksuaalikasvatuksen tulisi tuoda realistista tietoa vastapainoksi nykypäivän mediasäilytykseen. Lisäksi seksuaalikasvatuksen tavoitteena on terveysosaaminen kokonaisuutena seksuaalisuuden osa-alueella. Terveysosaamisen kokonaisuuteen kuuluvat teoreettiset tiedot, kriittisen ajattelun taidot, käytännön taidot, itsetuntemus, sekä eettinen vastuullisuus. Seksuaaliterveyttä voidaan parantaa seksuaalikasvatuksen avulla. (Väestöliitto; THL 2015: 14–19; THL 2014b)

Kaikilla nuorilla on oikeus saada ikäänsä nähden sopivaa seksuaalikasvatusta, jonka avulla he osaavat tehdä valintoja, jotka parantavat elämänlaatua ja kehittävät yhteiskuntaa osaltaan myötätuntoiseen ja oikeidenmukaiseen suuntaan. Haasteena on nuorten yksilöllinen kehitysaikataulu. Miten toteuttaa seksuaalikasvatusta tavoittaen oikeaan aikaan ne nuoret, joilla tiedontarve on ajankohtaista. (Väestöliitto; THL 2015: 15; Kontula 2015b.)

Seksuaalikasvatuksen vaikuttavuus yleensä suhteutetaan seksuaalikasvatuksen tavoitteisiin. Suomessa yläasteen opettajat arvottivat kolmen tärkeimmän tavoitteen olevan: vastuuseen kasvattamisen, oikeiden asiatietojen välittämisen ja luontevan suhtautumisen seksuaaliasioiden opettamiseen. Opettajien tavoitteet vastaavat hyvin tuoreita hollistisen seksuaalikasvatuksen tavoitteita. Vaikuttavuudesta on saatu tietoa FINSEX (2015) tutkimuksella (n = 2150). Se tutkii pitkän aikavälin tietoa suomen koulujen seksuaalikasvatuksen vaikuttavuudesta. Tutkimuksessa tarkastellaan ovatko aikuiset saaneet aikanaan omasta mielestään tarpeeksi koulun seksuaalikasvatusta. Tutkimuksen tuloksena riittävästi seksuaalikasvatusta saaneiden osuus on lisääntynyt jatkuvasti. (FINSEX tutkimushanke 2015; Kontula 2015b: 79; Kontula – Meriläinen 2007; Kosketus – Kuinka opettaa seksuaaliterveydestä ja ihmissuhteista 2010.)

Kansainvälisesti tarkasteltaessa seksuaalikasvatuksen vastuuta, on monissa maissa olettamus, että vastuu seksuaalikasvatuksesta kuuluu vanhemmille. Kanadassa murrosikäisten vanhemmat eivät kuitenkaan keskustele lasten kanssa paljoa seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Esteiksi avoimelle keskustelulle vanhemmat kokevat omat riittämättömät tiedot, aiheen epämukavuuden ja ahdistavuuden. Seksuaalinen päätöksenteko, seksuaalinen nautinto ja sukupuolitaudit koettiin erityisen vaikeiksi aiheiksi. Osaksi nämä asiat koetaan päteväksi myös Suomessa. (Kontula – Meriläinen 2007: 20.)

Kartoittaessa eurooppalaista seksuaalikasvatusta, kansainvälisen perhesuunnittelujärjestön (IPPF) Euroopan osasto on koonnut yhteenvedon 26 Euroopan maan seksuaalikasvatuksesta nimellä: Sexuality Education Reference Guide (2006). Raportti kuvaa miten paljon seksuaalikasvatuksessa on eroavaisuuksia eri maiden välillä. Indikaattoreina käytettiin seksuaalikasvatuksen kattavuutta, oikea-aikaisuutta, riittävyttä ja tehokkuutta. Suurimpia eroja seksuaalikasvatukseen liittyen Euroopan sisällä on suojai-
käräjän määrittely, sekä opetuksen toteutus ja laajuus. Suuressa osassa Euroopan maita seksuaalikasvatuksella ei ole selkeitä raameja opetuksen tavoitteiden tai toteutuksen suhteen. Eurooppalaisessa viitekehyksessä suomalainen seksuaalikasvatus on edistynyttä, johdonmukaista ja alueellisesti tasa-arvoisempaa. Lisäksi Suomessa kerätään jatkuvasti tietoa nuorten terveydestä ja terveystottumuksista THL :n kouluterveys-

kyselyn avulla, joka on erityislaatuista Euroopassa. (IPPF 2006; Kontula – Meriläinen 2007: 117; Parker – Wellings – Lazarus 2009; Tuominen 2012: 24.)

4.3.2. Nuorten toiveet seksuaalikasvatukseen

Nuorten omia toiveita koulun seksuaalikasvatukseen sisällöksi, sekä nuorten mielestä viisi suosituinta aihetta, josta he toivovat saavansa lisää tietoa, olivat seksitaudit, ihmissuhteet, ehkäisy, seksi laissa ja seksuaalinen hyväksikäyttö (Newby – Wallace – Dunn – Brown 2012). 18 -vuotiaat toisen asteen opiskelijat (n = 40) toivovat seksuaalikasvatukseen konkreettista sisältöä, jonka suunnitteluun he pääsisivät mukaan. Riittävät ja oikea-aikaiset palvelut nousivat esiin sillä nuoret toivovat, että kouluterveydenhoitajan toteuttamasta seksuaalikasvatuksesta tiedotettaisiin enemmän. Opetuksellista seksuaalikasvatusta toivottiin toistuvasti, jokaiselle vuosiluokalle. (Kolari 2007.)

Järvisen (2007) tutkimuksessa selvitettiin kyselytutkimuksen avulla lukion 2. ja 3. vuoden opiskelijoilta (n = 57), minkälaista seksuaalikasvatusta suomalaisissa yläkouluissa tulisi olla nuorten mielestä. Nuoret toivoivat seksuaalikasvatuksen kestävän koko yläasteen, rakentaen jatkumon, jossa asioiden käsittely aloitetaan perusasioista. Opetuksen toivottiin syventyvän asioihin tarkemmin iän lisääntyessä. Opetuksen toivottiin syventävän ja tarkastelevan seksuaalisuutta laajasti, myös eri näkökulmista, huomioiden asioiden käsittelyssä nuoren kehitysaste. Nuorten mielestä asioiden käsitteleminen tulisi aloittaa yläasteella 7. luokalla murrosiästä, seksuaalisuudesta, seksistä, pornosta, arvoista, oikeuksista, ehkäisystä ja seksitaudeista. Seksuaalikasvatuksen sisällöstä tärkeänä pidettiin raskauden ehkäisyä, jonka käsitteleminen tulisi aloittaa jo 7. luokalla. Ehkäisystä toivottiin syventävää opetusta 8.luokalla ja 9. luokalla, kuten vastuu ehkäisystä, miten, miksi ja milloin ehkäistään, mitä ehkäisy ja sen käyttämättä jättäminen merkitsevät tytöille. Nuoret toivoivat opetusta seksitaudeista raskauden ehkäisyyn kanssa yhdessä opetettavaksi. Seksuaalikasvatuksen sisällöstä 9.luokalla toivottiin käsiteltävän ehkäisyä, raskaaksi tulemistä, seksiä, yhdyntää, tunteita ja perheen perustamista. Seksuaalisen suuntautumisen, arvojen ja oikeuksien käsitteleminen seksuaalikasvatuksessa koettiin tärkeäksi.

Nuoret toivoivat saavansa mieluiten koululta tietoa seksuaalisuudesta. Lisäksi toiveena oli saada seksuaalikasvatusta vanhemmiltaan, ystäviltään, mutta myös lähipiirin ulkopuolelta tulevaa seksuaalikasvattajaa oli toivottu. Tytöt toivoivat poikia enemmän tietoa seksuaalisuudesta vanhemmiltaan ja ystäviltään. (Newby – Wallace – Dunn – Brown 2012.) Luottamusta toivottiin terveydenhoitajalta, joka myös toimii seksuaalikasvattajana. Osa nuorista eivät halunneet opettajan tai vanhempien tietävän nuorten asioita, vaan kääntyivät terveydenhoitajan puoleen. (Kolari 2007.)

Oppimisympäristöstä toivottiin ryhmäjakoja sekaryhmiin, sekä sukupuolen mukaan jaettuihin ryhmiin. Seksuaalikasvatuksen menetelminä toivottiin käytettävän myös videoita, ryhmäkeskustelua ja pienryhmätyöskentelyä. Seksuaalikasvatuksen sisältöä toivottiin käytävän konkreettisemmin läpi. Tytöt toivoivat poikia enemmän ryhmäkeskusteluita ja pienryhmätyöskentelyä seksuaalikasvatuksen opetusmenetelmänä. (Newby – Wallace – Dunn – Brown 2012.) Nykyisin nuoret toivovat seksuaalikasvatuksen opetusmenetelmiksi erilaisia työtapoja ja oppimateriaaleja. Nuoret toivovat tunteiden käsittelyä, keskustelua, ryhmätöitä, esityksiä, vierailijoita, tutustumiskäyntejä, tietokoneiden käyttöä oppimisessa, videoita, kirjallisia materiaaleja ja teemapäiviä. Tämän hetkessä opetussuunnitelmassa painotetaan vuorovaikutuksellisuutta ja avoimuutta, myös nuoret painottivat avointa keskustelua seksuaalisuudesta. (Järvinen 2007; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016.) Konkreettiseksi opetustavaksi nuoret kuvasivat esimerkiksi ehkäisykierukan esittelyn, sekä tiedon mitä konkreettisesti tehdä, jos epäilee seksitautia. Selkeä tieto ja esimerkit auttoivat nuoria painamaan tietoa mieleen. Seksuaalikasvatuksen opetusmuodoiksi toivottiin pienempiä ryhmiä ja toiminnallisempaa suuntaa. Seksuaaliopetukseen toivottiin työpajoja ja rastitehtäviä monipuolistamaan opetusta, sekä itsenäiseen tiedonhakuun kannustavia tehtäviä. Seksuaalisuus koetaan araksi aiheeksi, jonka vuoksi turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri koetaan tärkeäksi. (Kolari 2007.)

5. Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyden tietoja on kartoitettu tutkimuksilla. Nuorten seksuaaliterveys- ja käyttäytyminen ovat nousseet mielenkiinnon, mutta myös huolen kohteeksi. Opinnäytetyössämme olemme lähestyneet seksuaalikasvatusta nuorten omasta näkökulmasta tuoden esiin heidän toiveet.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää kyselylomakkeella suomalaisten 13–19 vuotiaiden nuorten tyttöjen tietotarpeita ja toiveita seksuaalikasvatuksesta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa nuorten toiveista, jota voidaan hyödyntää tulevaisuudessa monipuolisesti. Lisäksi tavoitteena on tuottaa tietoa Tyttöjen Talolle nuorten toiveista seksuaalikasvatuksesta, minkä avulla voidaan kehittää seksuaalikasvatusta nuorten omien tarpeiden mukaan.

Tutkimuskysymykset:

1. Minkälaista sisältöä tytöt haluavat seksuaalikasvatukseen?

2. Millä tavoin tytöt haluavat seksuaalikasvatusta?
3. Keneltä tytöt haluavat seksuaalikasvatusta?

6. Opinnäytetyön toteutus

6.1. Tiedonhaku

Opinnäytetyöhömmme liittyvää tietoa etsimme sähköisistä tietokannoista, kuten Medicistä, Cinahlistä, PubMedistä ja Cochranesta (Liite 1). Kävimme tiedonhaun työpajassa, jonka oppeja hyödynsimme aineiston etsimisessä. Tiedonhaulla tutustuimme aiheeseen ja sen avulla saimme tietää, mitä tutkittavasta aiheesta tiedetään ennestään. Tiedonhaun avulla haettiin tutkittua tietoa, jonka avulla rakensimme kyselylomakkeen ja määrittelimme työmme keskeiset käsitteet.

Käytimme hakusanoja seksuaalisuus, seksuaalikasvatus, nuoruus, sex education, Europe sex education (Liite 1). Yhdistimme hakuun sanoja nuorten toiveet, mielipide, sukupuolivalistus ja teenagers. Kokeilimme monia hakusanoja löytääksemme oikeat hakusanat. Haun rajasimme nuoriin, jotka määriteltiin 13-19 vuotiaiksi, tai valitsimme tutkimukset, joissa kohderyhmä vastasi omaa kohderyhmäämme. Maantieteellisesti kohdistimme haun Pohjoismaihin, Eurooppaan, Iso Britanniaan ja Irlantiin. Otimme huomioon myös muut länsimaalaiset tutkimukset Kanadasta, Pohjois-Amerikasta ja Australiasta, mutta vältimme näitä tutkimuksia maiden sosiaali- ja terveydenhuollon erojen vuoksi. Haku rajattiin ajallisesti koskemaan enintään kymmen vuotta vanhoja tutkimuksia vuosilta 2007-2017. Tiivistelmän perusteella valikoimme luettavat artikkelit ja tutkimukset. Koko tekstin perusteella hylkäsimme osan ja valitsimme ne, joita käytimme opinnäytetyössämme. Yleisin syy tekstin hylkäämiselle oli nuorten omien toiveiden puuttuminen. Keskityimme hakutuloksiin, joissa oli nuorten omia mielipiteitä. Kävimme läpi monia tutkimuksia, jonka ansiosta saimme ymmärrystä nuorten toiveista seksuaalikasvatuksen suhteen (Liite 1.)

Etsimme tietoa myös eri kirjastoista manuaalisesti. Seksuaalikasvatukseen liittyvää tietoa etsimme myös Google- hakukoneella. Käytimme hakusanoina seksuaalikasvatus, seksuaalikasvatus suomessa, seksuaaliterveyden edistäminen. Löysimme Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen julkaiseman Edistä, ehkäise, vaikuta -Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020 -oppaan, WHO:n seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa -toteuttamisohjeet, sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen

Seksuaalikasvatuksen tueksi (2015) julkaisun. Käytimme myös väestöliiton sivuja ja Pro gradu -tutkielmia kirjoittaessamme teoriaosuutta.

Pyrimme olemaan kriittisiä kirjallisuutta kohtaan. Pyrimme käyttämään vain alkuperäislähteitä, välttämällä toisen käden lähteen riskiä siteerauksissa. Rajasimme hakutulokset ajallisesti käyttäen tuoretta tietoa opinnäytetyömme perustana, sekä maantieteellisesti länsimaalaisiin tutkimuksiin maiden sosiaali- ja terveydenhuollon erojen vuoksi. Kirjallisuuden valinnassa huomioimme myös kirjallisuuden kattavuuden, tutkimuksen iän ja tason, otoskoon ja mahdollisuuden perustella oma aiheemme kirjallisuuskatsauksen perusteella. (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 92-98.)

6.2. Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on kvantitatiivinen eli määrällinen. Kvantitatiivisen tutkimuksen perusta on tilastollisten menetelmien käyttöä, muuttujien mittaamista sekä muuttujien välisten yhteyksien tarkastelemista. Menetelmävalinta perustuu tutkimusasetelmaan. Tutkimusongelma määrittää lähestymistavan. (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 41.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa edellytetään tarpeeksi suurta otosta. Tulokset esitetään usein erilaisin kaavioin ja taulukoin. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa ilmiön kuvaus tapahtuu numeerisen tiedon pohjalta, eikä ilmiön ymmärtäminen ole niin selkeää. (Heikkilä 2014: 15.)

Määrällisessä opinnäytetyössä kyselylomake on sopiva tapa kerätä aineistoa. Kyselystä käytetään myös nimeä survey-tutkimus, jolloin kysely on standardoitu. Kaikilta kyselyyn vastaavilta kysytään samalla tavalla sama asiasisältö. Käytimme internetissä toteutettavaa kyselyä tavoittaaksemme helposti 13 – 19 -vuotiaita tyttöjä, jotka ovat matalankynnyksen seksuaalikasvatuksen tutkimuksen Tyttöjen Talon asiakasryhmää. Tyttöjen Talon edustaja toivoi meiltä tietoa 13 – 19 -vuotiaiden tyttöjen toiveista seksuaalikasvatukseen, jonka vuoksi valitsimme heidät kohderyhmäksemme. Internetin sosiaalisessa mediassa Tyttöjen Talojen Facebook sivuilla toteutettavaan kyselyyn saimme luvan Tyttöjen Talolta. Osallistumisen tuli perustua vapaaehtoisuuteen ja kyselyyn vastaaminen voidaan tulkita tietoisesti suostumukseksi. Alle 15 -vuotiaat voivat vastata kyselyyn ilman vanhempien lupaa eettisin perustein. (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 41-219; Kuula-Luumi 2014: 9.)

Internetissä toteutettavan kyselyn vuoksi vastaajat jäivät anonymieiksi, jolloin arkaluontoisia asioita voidaan helpommin käsitellä. Kyselylomakkeen riskinä on liian pieni vastausprosentti, joka vaikuttaa tulosten luotettavuuteen. Kyselylomakkeen laadinnassa on oltava huolellinen, sillä se on kriittinen vaihe opinnäytetyössämme. Kyselyloma-

ketta edeltävästi olemme tehneet kattavan ja luotettavan katsauksen kirjallisuuteen, jotta kyselylomake olisi sisällöltään tutkimusilmiötä kattavasti mittaava. On tärkeää, että kyselylomakkeessa kysytään oikeita asioita, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Kyselylomakkeen muotoilu, kysymysten järjestys ja kyselyn pituus ovat merkitykselliset tutkimustuloksiin nähden. Tutkimusaineisto on primääriaineistoa, eli sisältää välitöntä tietoa tutkimuskohteesta, tiettyä tutkimusta varten. Kvantitatiivisen tutkimuksen merkittävä tekijä on otoksen koko, joka kertoo tulosten yleistettävyydestä eri kontekstissa. (Hirsijärvi – Remes – Sajavaara 2015:182; Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 41-113; Vilkkä 2015: 94-109.)

6.3. Kyselylomakkeen laatiminen

Kyselylomakkeen lähtökohtana oli tutkimuskysymykset, jotka määrittelimme ja rajoitimme tarkasti. Operationalisoimme teoreettisen viitekehiksemme ja keskeiset käsitteet. Kyselylomakkeen on mitattava teoreettisia käsitteitä. Operationalisointi edellyttää teoreettisten käsitteiden siirtämistä muotoon, jonka vastaajat ymmärtävät. (Heikkilä 2014.) Opinnäytetyössä käytetty kyselylomake laadittiin tätä opinnäytetyötä varten. Kyselylomakkeen teimme Metropolia Ammattikorkeakoulun e-lomake ohjelmalla, aiempien tutkimusten ja aiheeseen liittyvän kirjallisuuden avulla. Hyödynsimme Metropolia Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tilastollisia työpajoja oikeaoppisen kyselylomakkeen laatimisessa. Kyselylomakkeen laatimisessa otimme huomioon, että kysymys ei johdattele vastaajaa, kysymys on yksinkertainen ja yleiskieltä. Kysymyksien tuli olla yksiselitteisiä, jotta kaikki vastaajat käsittävät kysymykset samalla tavalla. (Vilkkä 2015: 101; Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 55-57.)

Kyselylomake suunniteltiin vastaajan näkökulmasta käyttämällä neutraaleja sanavalintoja, jotka ovat kohderyhmälle tuttuja (Liite 2). Kysymykset muotoilimme tutkimuskysymyksistä, jolloin kyselyn vastauksien tulisi vastata tutkimuskysymyksiin. Korvasimme saatekirjeen kyselylomakkeen alkuun kirjoittamallamme saatetekstillä, joka on informatiivinen. Saateteksti motivoi ja houkuttelee vastaajia vastaamaan kyselyyn. Saateteksti rohkaisee tyttöjä vastaamaan kyselyyn. Saatetekstistä tulee ilmi kyselyn tarkoitus ja tavoite sekä kyselyn tekijät. (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 219.)

Kyselylomakkeessa on 13 kysymystä (Liite 2). Kolme taustakysymystä, kolme monivalintakysymystä, neljä avointa kysymystä, sekä kolme asteikkoihin perustuvaa kysymystä.

Taustatietoja kysyttäessä on sitä kysyttävä kaikilta samalla tavalla (Hirsijärvi ym. 2015:193). Taustatiedoilla varmistimme vastaajien kuuluvan kohderyhmäämme. Monivalintakysymyksissä on standardoitu kysymysmuoto ja taulukoidut valmiiksi valitut vas-

tausvaihtoehdot, joita on helppo analysoida. Monivalintakysymyksissä on lisäksi avoin vaihtoehto, joka sallii vastaajien ilmaista itseään omin sanoin, sillä kaikkia vastausvaihtoehtoja ei varmuudella tiedetä. Avoimien kysymysten tavoitteena on saada nuorten tyttöjen omia mielipiteitä, rajaamatta vastaamista. Asteikkoihin perustuvissa kysymyksissä on vastausvaihtoehto ”ei merkitystä” tai ”en osaa sanoa”, jotta vastaajan ei tarvitse antaa vastausta asiasta johon hänellä ei ole näkökantaa. Laitoimme vastausohjeet jokaiseen kysymykseen, jotta vastaaja tietää miten kysymykseen tulisi vastata. (Hirsijärvi ym. 2015: 188; Vilkkä 2015: 106.)

Kyselylomake on jaettu neljään teemaan; taustatiedot, seksuaalikasvatuksen sisältö, seksuaalikasvatuksen menetelmät ja seksuaalikasvatuksen tavat. Kyselylomakkeen alussa kartoitimme vastaajan iän, koulutusasteen ja sukupuolen. Toisessa osiossa pyritään saada vastaus tutkimuskysymykseen minkälaista sisältöä tytöt haluavat seksuaalikasvatukseen. Toisessa osiossa on yksi kysymys, johon on annettu vastausvaihtoehdot ja kaksi avointa kysymystä. Toisessa avoimessa kysymyksessä annetaan vastaajalle mahdollisuus täydentää edellistä kysymystä, jos vastausvaihtoehdoista ei löydy sopivaa vaihtoehtoa. Toinen avoin kysymys liittyy seksuaalikasvatuksen sopivaan määrään. Kolmannessa osiossa on tarkoituksena saada vastauksia tutkimuskysymykseen millä tavoin tytöt haluavat seksuaalikasvatusta. Kolmannessa osiossa on kolme kysymystä. Yksi suljettu kysymys, yksi avoin ja yksi sekamuotoinen kysymys. Kysymyksillä selvitetään, miten paljon seksuaalikasvatusta toivotaan tietyn menetelmin, minkälaisia toiveita seksuaalikasvatuksen menetelmiin on, sekä minkälaisessa ryhmässä seksuaalikasvatus on mieluisinta. Neljäs osio vastaa tutkimuskysymykseen keneltä tytöt haluavat seksuaalikasvatusta. Osiossa on neljä kysymystä, joista yksi on suljettu kysymys, kaksi sekamuotoista kysymystä ja yksi avoin kysymys. Kysymyksillä selvitetään, keneltä toivotaan tietoa seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa, mitä ominaisuuksia seksuaalikasvattajassa pidetään tärkeänä, kenen kanssa mieluiten jutellaan seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa ja mitä kautta haetaan tietoa seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa.

Perehtymällä aikaisempiin tutkimuksiin tyttöjen toiveista seksuaalikasvatukseen ja seksuaalikasvatuksen toteutuksesta saimme teoreettisen viitekehyksen, jonka pohjalta muodostimme kyselylomakkeen kysymykset. Kyselylomakkeen alkuun määrittelimme seksuaalisuuden, joka on keskeinen osa ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa, ja se käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, sukupuolisuhteet ja lisääntymisen. (Ryttyläinen – Valkama 2010: 11–12.) Määritelmällä seksuaalikasvatus tarkoitetaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa, joka auttaa nuoria kehittämään taitoja, joiden avulla he itse voivat päättää seksuaalisuudestaan ja suhteistaan eri kehitysvaiheissa (THL. 2014b). Määritelmien avulla pyrimme saamaan vastaajat ymmärtämään kysymykset samalla tavalla.

Kyselylomakkeen ollessa valmis tarkistutimme sen tietotekniikan opettajalla, opinnäytetyö ohjaajallamme, sekä Helsingin Tyttöjen Talon edustajalla. Tämän jälkeen kyselylomakkeeseen tehtiin tarvittavat muutokset. Muutoksina tarkensimme saatetekstiin kyselyn tulevan Tyttöjen Talon seksuaalikasvatuksen toiminnan kehittämiseksi. Kyselylomakkeesta muutimme ”sukupuolisuhteet” sanan ”ihmissuhteiksi”, ”ehkäisy” sanan tarkensimme muotoon ”raskaudenehkäisy”, ”seksuaalinen väkivalta” sanaksi ”seksuaaliväkivalta” ja ”anonyymin” muutimme ”nimettömäksi”. Lisäsimme seksuaalikasvatuksen sisällöstä tarkentavia kohtia asteikollisiin kysymyksiin, näitä olivat: raskaus, synnytys, raskaudenkeskeytys, omakehollisuus ja identiteetti. Pohdimme yhdessä sanamuotoja, sekä varmistimme kyselylomakkeen kysymyksien tulevan teoreettisesta viitekehystä.

Kysymyslomake tulee testata ennen sen varsinaista käyttöä. Esitestaus on tärkeää uuden mittarin kohdalla, sillä virheellistä kyselylomaketta ei voi muuttaa enää aineistonkeruuvaiheen aikana. Esitestajat saimme opintojen kautta ja he olivat kirjoittajille tuntemattomia. Kyselylomakkeen testauksessa neljä perusjoukkoa vastaavaa tyttöä arvioi kyselylomakkeen kysymykset ja vastausohjeet. Saimme tietoa vastausvaihtoehtojen toimivuudesta ja pystyimme arvioimaan kyselylomakkeen toimivaksi. Esitestauksen perusteella emme tehneet muutoksia kyselylomakkeeseen. (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 191-192; Vilka 2015: 108.)

6.4. Aineiston keruu

Opinnäytetyössämme kyselylomake on opinnäytetyömme tiedonkeruuväline (Liite 2). Toteutimme kyselyn sähköisesti. Sähköisen kyselyn etuja on vastaajan anonyyminä pysyminen, sopivan kohderyhmän tavoittaminen, helppous, nopeus ja joustavuus. Haasteina riittävän vastausprosentin saavuttaminen, teknillinen toimintavarmuus ja oikean kohderyhmän saavuttaminen. (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 120.)

Julkaisimme kyselylomakkeen internetissä sosiaalisessa mediassa Tyttöjen Talon kaikkien toimipisteiden Facebook -sivuilla 25.9.2017 klo 14 heidän luvullaan. Kyselylomakkeen ollessa julkinen, kenellä tahansa on mahdollisuus vastata siihen. Tyttöjen Talon alkuperäistä julkaisua jaettiin myös kirjoittajien henkilökohtaisella Facebook-sivuilla, jonka vuoksi kaikki vastaajat eivät välttämättä ole Tyttöjen Talon asiakkaita. Tyttöjen Talo toivoi vastauksia kyselymme kohderyhmältä 13 – 19 -vuotiailta tytöiltä, joita tavoitettiin kirjoittajien Facebook-sivujen kautta myös. Kyselylomake oli julkinen 4.10.2017 saakka ja tähän mennessä vastauksia tuli yhteensä 80 kappaletta, jonka koimme riittäväksi vastaaja määräksi.

6.5. Aineiston analysointi

Opinnäytetyömme aineiston havaintoyksikköjen, eli tutkimuskohteiden saamat muuttujien arvot keräsimme havaintomatriisiksi, jotka käsittelimme tilastollisin menetelmin. Opinnäytetyössämme kuvaamme tutkittavia muuttujia frekvenssitaulukon avulla, josta saimme lukumäärät ja prosenttiarvot. Näin saimme vastaukset keneltä ja miten nuoret toivovat seksuaalikasvatusta, sekä mitä seksuaalikasvatuksen sisältöä nuoret haluavat. Tarkastelimme, oliko vastauksissa eroja jo olemassa olevan tiedon kanssa.

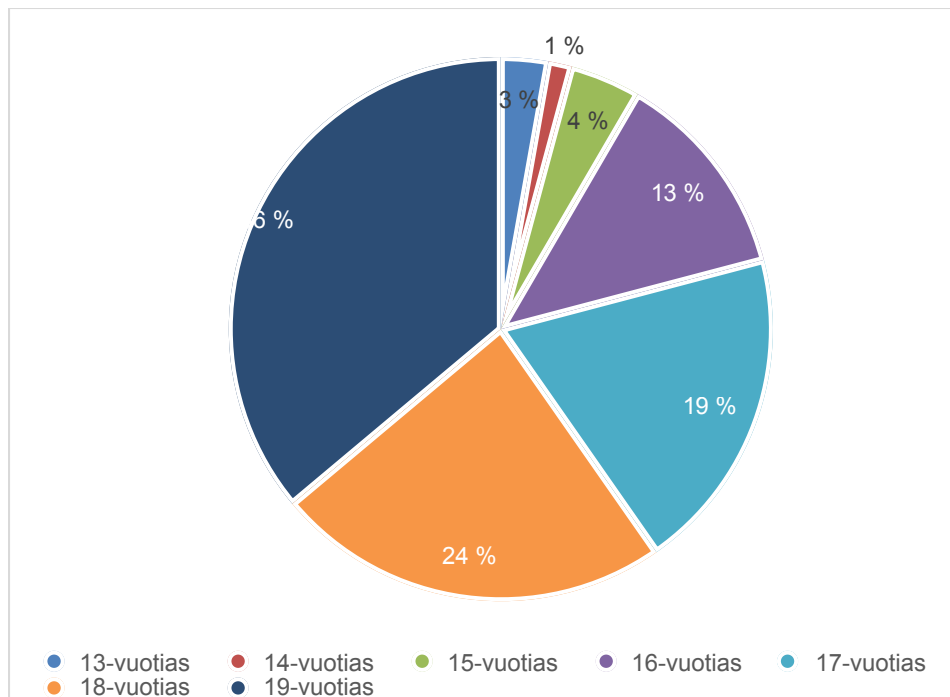
Opinnäytetyömme kyselylomakkeeseen valittujen kysymysten vastaukset analysoitiin tilastollisin menetelmin SPSS- ohjelman avulla, joka on yleisesti käytetty ohjelma hoitotieteellisten aineistojen analysoinnissa. Kyselylomakkeessa käytetyt mitta-asteikot vaikuttavat analyysimenetelmän valintaan. Kyselylomakkeessa käytimme luokitteluasteikollisia muuttujia, sillä luokitteluasteikollisia muuttujia on hyvä tarkastella frekvenssi- ja prosenttijakaumin. Kvantitatiivisen tutkimuksen perustana ovat frekvenssit ja prosenttiosuudet (Heikkilä 2008: 184; Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013.)

Kyselyn tulokset esitetään tekstin avulla, taulukoilla sekä kuvioilla tilastollisin menetelmin. Saamamme prosenttiluvut pyöristettiin kokonaisluvuiksi luettavuuden ja selkeyden vuoksi. Avoimet kysymykset käsitellään sanallisesti tekstin muodossa, sillä vastausten määrä ja monipuolisuus eivät riittäneet kuvailemaan vastauksia sisällön analyysin avulla. Tulokset kuvataan tutkimuskysymyksittäin. Kyselylomakkeeseen vastasi yhteensä 80 henkilöä. Näistä 78 oli tyttöjä/naisia ja 1 mies. Yksi vastaajista vastasi olevansa muun sukupuolinen. Kaikista vastauksista kahdeksan vastausta jouduttiin hylkäämään, koska vastaaja ei sopinut kohderyhmään iän tai sukupuolen vuoksi. Hylätyistä vastauksista seitsemän oli yli 19 vuotiaita tyttöjä ja 1 miessukupuolinen. Yhteensä hyväksytyjä vastauksia oli 72 (n = 72), jotka analysoimme.

7. Tulokset

7.1. Taustatiedot

Suurin osa vastaajista olivat iältään 19 vuotiaita (36%) ja vähiten (1%) vastaajista oli 14 vuotiaita. Vastaajista peruskouluikäisiä 13-15 vuotiaita oli yhteensä 8% ja lukio- ja ammattioppilaitosikäisiä 16-19 vuotiaita oli yhteensä 92% (kuvio 1).

1. Ikäjakauma (n = 72).

Vastanneista suurin osa (39%) oli lukiossa, kun taas pienin vastaaja määrä (6%) oli työttömiä. Toiseksi eniten vastaajista (30%) oli ammattioppilaitoksessa. 11% vastaajista eivät vastanneet valmiisiin vastausvaihtoehtoihin, vaan he olivat yliopistossa, ammatti-
korkeakoulussa, suorittivat kaksoistutkintoa tai olivat äitiyslomalla (taulukko1).

1. Taustatiedot.

	n	%
Peruskoulussa	6	8
Lukiossa	28	39
Ammattioppilaitoksessa	21	29
Työssäkäyvä	5	7
Työtön	4	6
Jokin muu	8	11
Yhteensä	72	100

7.2. Seksuaalikasvatuksen sisältö

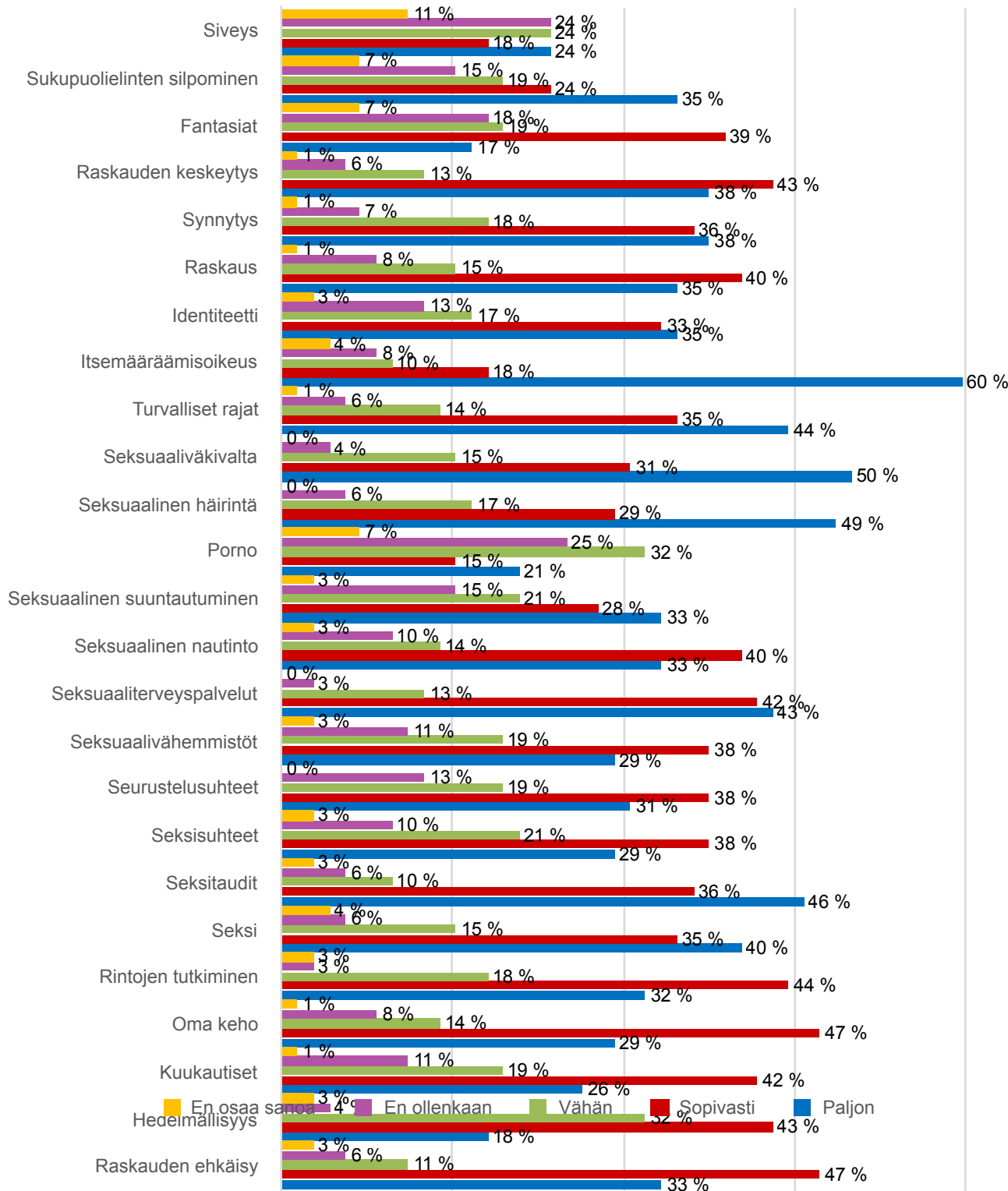
Sisällöllisesti eniten nuoria kiinnosti itsemääräämisoikeus, seksuaaliväkivalta ja seksuaalinen häirintä. Sopivasti tietoa haluttiin raskauden ehkäisystä 47%, omasta kehosta 47% ja rintojen tutkimisesta 44%. Vähän tietoa kaivattiin pornosta 32%, hedelmällisyydestä 32% ja siveydestä 24%. 25 % vastaajista ei halunnut ollenkaan tietoa pornosta, 24 % siveydestä ja 18% fantasioista.

Lisäksi tuli ilmi, että nuoret haluavat tietoa itsensä tutkimisesta, itsetunnosta, neitsyyden menettämisestä, pojista, nautinnosta ja kommunikaatiosta. Erityisesti oltiin kiinnostuneita masturboinnista ja orgasmeista sekä niiden ilmenemisestä, yleisyydestä ja terveyshyödyistä. Toive yksityiskohtaiseen esittelyyn gynekologilla käymisestä ja sukupuolitautitesteistä nousi vastauksista esille. Sisältöön toivottiin myös vakavampia ja ei niin yleisiä aiheita, sekä arkaluontoisia aiheita. Lisäksi toivottiin tietoa mitä seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumisen toipumisprosessiin liittyy. Ylipäätään toivottiin, että olisi enemmän aikaa käydä yksityiskohtaisemmin aiheita läpi, eikä vain pintapuoleisesti.

”Vakavampia ja ei niin puhuttuja aiheita enemmän esille”

”seksuaalinen häirintä, siitä kerrotaan mitä se on ja miten tulee toimia, jos joutuu uhriksi. Koskaan ei kuitenkaan kerrota mitä toipumisprosessiin liittyy, miten asiasta kannattaa kertoa jne.”

”Kaikista mitkä eivät ole ns. päivänvalossa”

2. Vastaajien toiveet seksuaalikasvatuksen sisältöön (n = 72).

7.3. Seksuaalikasvatuksen menetelmät

Seksuaalikasvatusta haluttiin saada eniten videoiden, pelien ja kirjallisen materiaalin avulla. Nimettömien kysymysten, internetin ja konkreettisten esimerkkien avulla haluttiin saada vähän seksuaalikasvatusta. 31 % vastanneista ei halunneet ollenkaan seksuaalikasvatusta pelien tai ryhmätyöskentelyiden avulla (kuvio 3).

Lisäksi selvisi, että osa nuorista piti ryhmäkeskustelua hyvänä menetelmänä, kun taas osa oli sitä mieltä, että ryhmäkeskustelut toimivat paremmin kavereiden kesken turvallisessa ympäristössä, jossa uskaltaa tuoda omat mielipiteet ja kokemukset esille. Yleistä keskustelua ja konkreettista opetusta sekä ryhmätyöskentelyä toivottiin enemmän. Hyvänä menetelmänä pidettiin seksuaalikasvattajan kertomia oikeita kokemuksia aiheisiin liittyen, sillä ne jäävät parhaiten mieleen. Anonyyminä pysymistä pidettiin tärkeänä, jotta tärkeistä asioista uskallettiin ja kehdattiin puhua. Myös erilaiset virtuaaliset oppimisympäristöt nousivat esiin hyvänä menetelmänä.

”Anonyymiteetin säilyttäminen on tärkeää, että jokainen kehtaisi keskustella asioista jotka voivat herkässä iässä herättää hieman kiusallisia fiiliksiä”

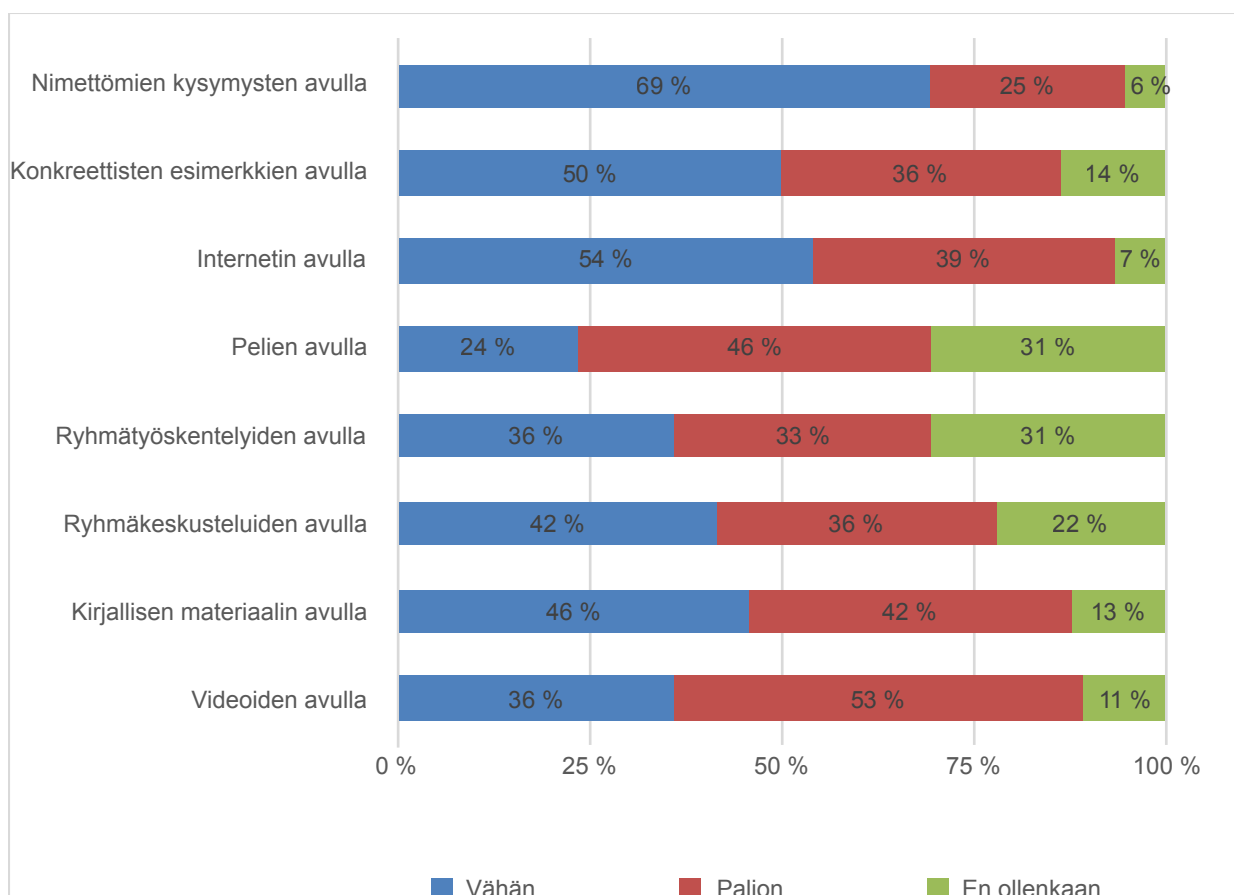
”Avointa, positiivista ja faktapohjaista keskustelua eri opetusmenetelmin”

”Ihmisten oikeat kokemukset jäävät paremmin muistiin kuin terkkarilta saatu esite seksitaudeista”

”ryhmätyöskentelyä pitäisi saada enemmän”

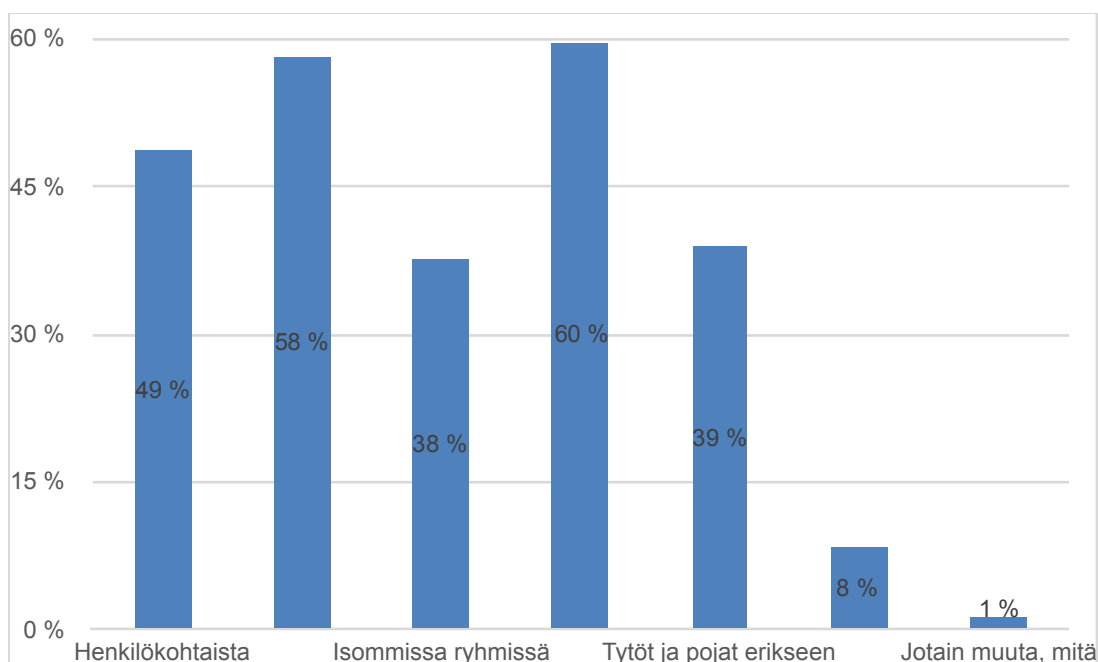
”Mahdollisuus ujomille ihmisille opiskella aihetta omin päin ja anonyyminä. Keskustelut tunneilla voisi olla esim kahootissa silleen että kaikki saa vastata anonyymisti ja siitä sitten opettaja jatkaisi!”

3. Vastaajien toiveet seksuaalikasvatuksen opetusmenetelmiin (n = 72).

Yli puolet vastanneista toivoi seksuaalikasvatuksen tapahtuvan niin, että tytöt ja pojat ovat samassa ryhmässä sekä pienryhmissä. 49% vastanneista toivoi seksuaalikasvatuksen olevan henkilökohtaista. noin 40% vastanneista toivoi seksuaalikasvatuksen tapahtuvan isommissa ryhmissä ja niin, että tytöt ja pojat ovat erikseen. 8% vastanneista oli sitä mieltä, ettei kysymys koske heitä ja 1% vastanneista toivoi seksuaalikasvatuksen tapahtuvan ryhmissä määrittelemättä sen kokoa.

4. Vastaajien toiveet seksuaalikasvatuksen menetelmiin (n = 72).

Määrällisesti nuoret toivoivat seksuaalikasvatusta yleisesti ottaen paljon ja nykyistä enemmän. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että seksuaalikasvatuksen tulisi alkaa alakoulusta ja jatkua toisen asteen opintoihin asti. Määrällisesti seksuaalikasvatusta toivottiin olevan 2 alakoulu vuotta, muutamana vuotena peruskoulun aikana, yläasteella muutama tunti, vähintään 1 tunti viikossa, pari tuntia viikossa, 30 tuntia vuosien aikana, vähintään yksi oppitunti jokaisesta seksuaalisuuteen liittyvästä aiheesta, yhden pakollisen lukiokurssin verran, puolikkaan lukiokurssin verran, lukiossa 5 kertaa kuukaudessa. Nuoret kokivat seksuaalikasvatuksen laadun ja ymmärrettävyyden olevan tärkeämpää kuin määrän. Lisäksi seksuaalikasvatuksen toivottiin integroituvan myös muihin oppiaineisiin.

”Lukiokursseina yksi pakollinen kurssi vaikkapa terveystiedon kurssi, mutta sisältönä pelkästään seksuaalikasvatusta, n. 3 x 75 min viikossa kahdeksan viikon ajan”

”En koe, että sitä voisi määritellä, mutta laatu ja ymmärrettävyys on tärkeämpää kuin esimerkiksi määrä tunneissa”

”Enemmän kun nykyään. Seksuaalikasvatusta voisi olla kouluissa eri aineissa, eri näkökulmista. Biologian, psykologian, historian, terveystiedon yms. Tunneilla eri alueita ja aiheita!”

7.4. Seksuaalikasvatuksen toteutus

Nuoret toivoivat saavansa seksuaalikasvatusta mieluiten terveydenhoitajalta (82%). 68 % vastaajista halusi seksuaalikasvatusta ulkopuoliselta seksuaalikasvattajalta. Yli puolet vastanneista (55,6%) halusi seksuaalikasvatusta opettajalta ja hieman alle puolet (47,2%) vanhemmilta. Vähiten seksuaalikasvatusta haluttiin saada Tyttöjen Talolta (40%) ja tuttavilta (24%) (taulukko 2). Vastauksissa ilmeni myös, että nuoret haluavat saada seksuaalikasvatusta vanhemmilta kavereilta ja keneltä tahansa luotettavalta, positiiviselta henkilöltä, joka perustaa jaetun tiedon tutkittuun tietoon.

2. Vastaajien toiveet seksuaalikasvatuksen toteutuksesta.

	n	%
Ulkopuoliselta seksuaaliterveyden ammattilaiselta	49	68
Opettajalta	40	56
Vanhemmilta	34	47
Terveydenhoitajalta	59	82
Tuttavilta	17	24
Tyttöjen Talolta	29	40
Joltain muulta, keneltä?	5	7

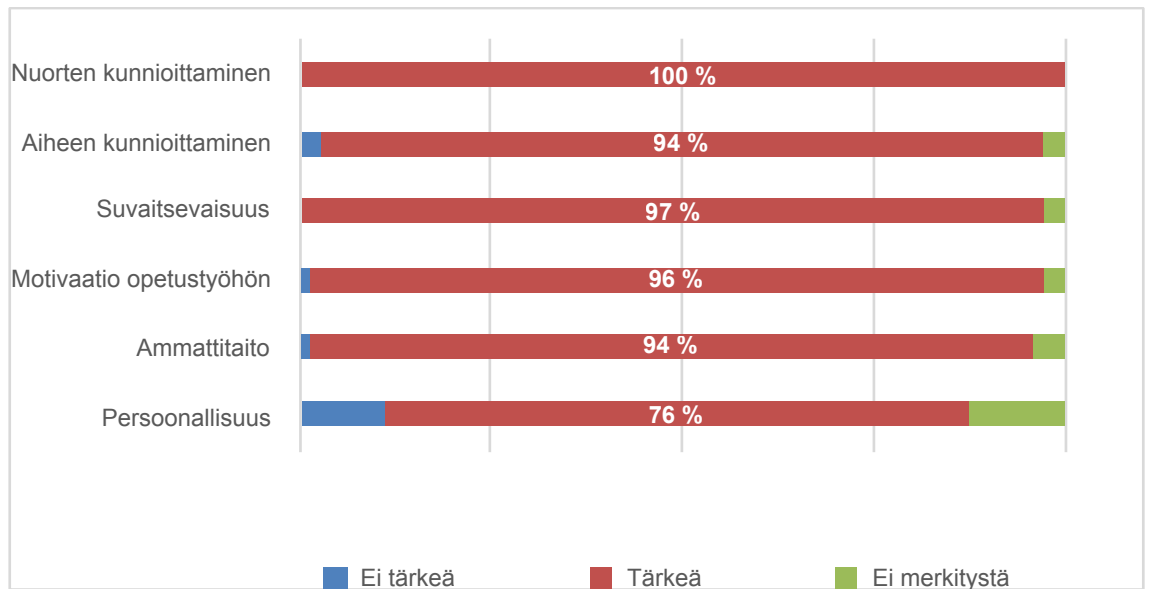
Seksuaalikasvattajan ominaisuuksista pidettiin tärkeimpänä nuorten kunnioittamista (100%), suvaitsevuuutta (97%) ja motivaatiota opetustyöhön (96%). Ainoastaan 11% vastanneista ei pidä seksuaalikasvattajan persoonallisuutta tärkeänä ja 13% mielestä sillä ei ole merkitystä (taulukko 3). Seksuaalikasvattajalta toivottiin ammattitaitoa, helpposti lähestyttävyyttä ja vakuuttavuutta. Seksuaalikasvattajan pitäisi pystyä puhumaan aiheista nolostumatta ja kasvattajalta toivottiin sukupuolineutraalimpaa lähestymistapaa. Seksuaalikasvattajalta toivottiin kykyä luomaan luotettava ja avoin ilmapiiri.

”aikuisia, joita uskaltaa nykäistä hihasta, jos on jotain painavampaa sanottavaa ja kannustavia oikeasti”

”vetäjät joita on koulutettu hyvin. Pitää olla myös tyyppisiä, jotka pystyvät sanas-
tollisesti puhumaan esim. sukupuolisensitiivisesti, ei vaikkapa puhua tytöistä ja
pojista tai tyttöjen ja poikien sukuelimistä/kehoista”

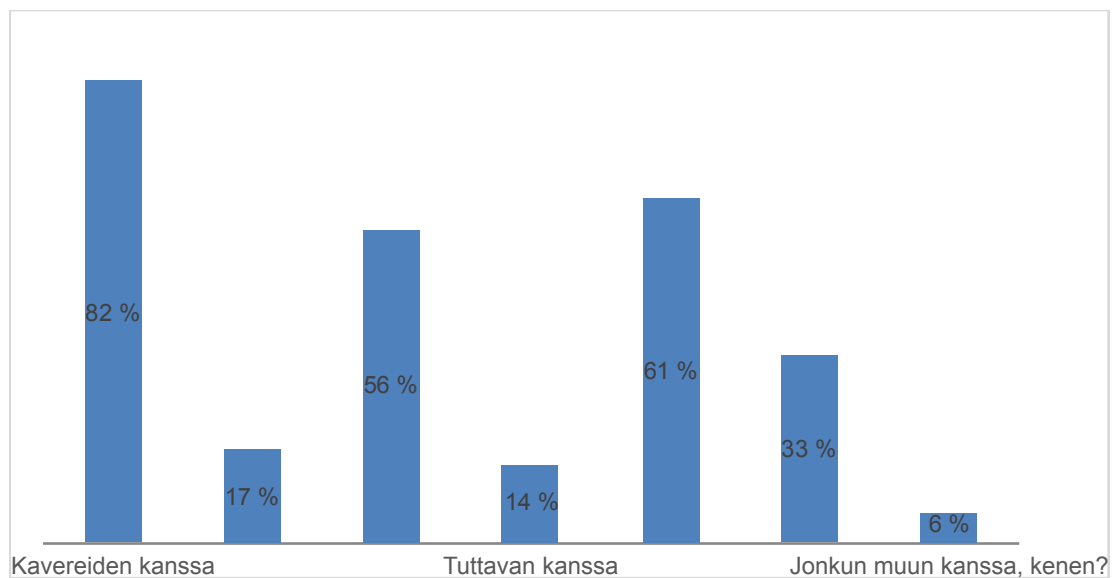
”ei aina oletettaisi kaikkien olevan heteroita ja samalla myöskään ei saisi olettaa
että kaikki olisi sukupuoleltansa tyttöjä tai poikia”

”opettajan tulee olla suvaitsevainen, eikä hävetä puhua aiheesta”

5. Vastaajien mielipiteet seksuaalikasvattajan ominaisuuksista (n = 72).

Nuoret keskustelelevat seksuaalisuuteen liittyvistä asioista mieluiten kavereiden kanssa (82%). Yli puolet vastanneista keskustelee mieluiten seksuaalisuuteen liittyvistä asioista terveydenhoitajan ja ulkopuolisen seksuaaliterveyden ammattilaisen kanssa. Vanhempien kanssa mieluiten keskustelee 17 % vastanneista. 6% vastanneista vastasi jutteluvansa mieluiten jonkun muun kanssa kuin mitä vaihtoehdoissa oli annettu. Nämä olivat puolison, psykiatrin, kumppanin tai isosiskon ja -veljen kanssa.

6. Vastaajien toiveet mieluisasta keskustelukumppanista seksuaalisuudesta puhuttaessa (n = 72).

Seksuaalisuuteen liittyviin kysymyksiin nuori haki tietoa äidiltä, siskolta tai kavereilta, internetistä luotettavista lähteistä sekä keskustelupalstoilta. Myös tietokirjallisuudesta, terveydenhoitajalta, psykologilta, gynekologilta, ehkäisyneuvolasta sekä Tyttöjen Talon työntekijöiltä nuoret kertoivat hakevansa tietoa seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

”Joskus joitain asioita etsinyt netistä luotettavista lähteistä”

”Terveydenhoitajan puoleen olisi helppo kääntyä”

”Netistä esim. e-talon tai sexpon kautta. Joskus kysyn työntekijöiltä vaikka tyttöjen talolla”

8. Pohdinta

8.1. Tulosten tarkastelu

Halusimme saada vastaukset tutkimuskysymyksiimme kyselylomakkeen avulla. Tutkimuskysymykset olivat: ”Minkälaista sisältöä tytöt haluavat seksuaalikasvatukseen?”, ”Millä tavoin tytöt haluavat seksuaalikasvatusta?” ja ”Keneltä tytöt haluavat seksuaalikasvatusta?”.

Tuomisen (2012) pro gradun mukaan koulun seksuaalikasvatus vaatii kehittämistä kaikilla tasoilla. Myös nuorten tyttöjen kyselyn vastausten perusteella voidaan todeta kehittämiseksi tarvetta. Nuoret tytöt pitävät seksuaalikasvatusta tärkeänä ja toivovat sitä olevan riittävästi. Tytöt toivovat laadukasta ja monipuolista seksuaalikasvatusta. Koska kyselymme kohderyhmänä oli pelkkiä tyttöjä, emme voineet verrata olisiko mahdollisesti tulokset erilaisia tyttöjen ja poikien kesken. Aikaisempien tutkimusten perusteella tytöt toivoivat poikia enemmän muun muassa tietoa seksuaalisuudesta vanhemmiltaan, ystäviltaan ja ulkopuoliselta seksuaalikasvattajalta sekä opetusmenetelminä tytöt toivoivat ryhmäkeskusteluja ja pienryhmätyöskentelyä poikia enemmän. (Kolari 2006; Newby – Wallace – Dunn – Brown 2012). Aikaisemmissa tutkimuksissa ei myöskään oltu selvitetty kuinka paljon esimerkiksi tietyt seksuaalikasvatuksen sisällön aiheet kiinnostivat nuoria, joten emme voi verrata myöskään näitä tuloksia suoraan keskenään. Voidaan todeta, että yhtäläisyyksiä aikaisempien tutkimusten tuloksissa ja kyselylomakkeen vastauksissa on havaittavissa. Ehkä kyselyn olisi voinut toteuttaa ilman tarkempia kysymyksiä määristä, koska tuloksia verratessa se osoittautui hankalaksi aiempien tulosten mittaamattomuuden vuoksi. Olisiko erot huomattavampia, jos otoskoko olisi ollut suurempi.

Newbyn (2012) mukaan nuorten omia toiveita seksuaalikasvatuksen sisältöön ovat seksitaudit, ihmissuhteet, ehkäisy, seksi laissa ja seksuaalinen hyväksikäyttö. Järvisen (2007) tutkimuksessa seksuaalikasvatuksen sisältöön toivottiin aiheita seksistä, pornosta, arvoista, oikeuksista, ehkäisystä, seksitaudeista, raskaaksi tulemisesta, yhdynästä, tunteista, perheen perustamisesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta. Kyseeseen vastanneiden tyttöjen toiveita sisältöön olivat muun muassa itsemääräämisoikeus, seksuaaliväkivalta, seksuaalinen häirintä ja raskauden ehkäisy. Myös oma keho ja rintojen tutkiminen nousivat esiin. Tytöt toivat esille lisäksi toiveita yksityiskohtaisista esitelyistä gynekologilla käynnistä ja sukupuolitauteista. Itsensä tutkiminen, itsetunto, neitsyyden menettäminen, pojat, nautinto, kommunikaatio, masturbointi ja orgasmit olivat myös toiveita sisältöön. Vakavia, harvinaisia ja arkaluontoisia aiheita toivottiin myös seksuaalikasvatuksen sisältöön. Seksuaalikasvatuksen sisältö on hyvin laaja ja nuoria kiinnostavat erilaiset aiheet laidasta laitaan. Koska sisältöä on hyvin paljon, on selvää, että näiden aiheiden käsittelemiseen tarvitaan reilusti aikaa.

Järvisen (2007) tutkimuksen mukaan nuoret itse toivovat yläkoulun seksuaalikasvatuksen alkavan perusasioista ja syventyvän jatkuvasti. Opetuksen toivotaan olevan laajaa ja asioita käsiteltävän eri näkökulmista. Seksuaalikasvatuksen tulisi jatkua koko yläkoulun ajan. Seksuaalikasvatuksen toivottiin olevan opetuksellista ja toistuvaa (Kolari 2007.)

Tyttöjen vastuksista ilmeni samankaltaisia asioita. Vastausten mukaan seksuaalikasvatuksen toivottiin integroituvan muihin oppiaineisiin ja aiheita tulisi käsitellä eri näkökulmista. Määrällisesti seksuaalikasvatusta toivottiin olevan enemmän kuin nykyään. Osa vastaajista kertoi hyvin tarkkaan riittävän tuntimäärän, kun taas osa piti sisällön sisäistämistä ja laatua merkittävämpänä asiana kuin tiettyä tuntimäärää. Yleisesti voidaan todeta nuorten toivovan nykyistä enemmän seksuaalikasvatusta. Sen tulisi alkaa viimeistään yläkoulussa ja jatkua läpi toisen asteen koulutuksen. Nuoret toivovat aiheiden käsittelyä eri näkökulmista ja syvällisesti.

Tyttöjen vastauksissa ilmeni mieluisimmiksi menetelmiksi videot, pelit ja kirjallinen materiaali. Nimettömien kysymysten, konkreettisten esimerkkien ja internetin avulla toivottiin vain vähän seksuaalikasvatusta. Toisaalta melko suuri osa vastanneista ei halunnut seksuaalikasvatusta laisinkaan pelien tai ryhmätyöskentelyiden avulla. Osa toivoi seksuaalikasvatuksen tapahtuvan sekaryhmissä, kun taas osa toivoi henkilökohtaisempaa ja tytöt ja pojat eri ryhmissä tapahtuvaa seksuaalikasvatusta. Yleinen keskustelu oli toivottavaa sekä anonyyminä pysymistä pidettiin tärkeänä.

Kolarin (2007) tutkimuksessa selvisi nuorten toivovan seksuaalikasvatuksen opetusmenetelmiksi pienempiä ryhmiä ja toiminnallisempaa suuntaa. Selkeä tieto, konkreetti-

set esimerkit, työpajat, rastitehtävät ja itsenäiseen tiedonhakuun kannustavat tehtävät nousivat toiveiksi eri opetusmenetelmiksi. Järvisen (2007) tutkimuksen mukaan toivottuja menetelmiä olivat keskustelut, kirjalliset materiaalit, tietokoneella työskentely, videot, ryhmätyöt, esitykset, vierailijat, tutustumiskäynnit ja teemapäivät.

Johtopäätöksenä voidaan pitää sitä, että osa piti tärkeänä tiettyjä menetelmiä ja toiset taas eivät pitäneet niitä juurikaan tärkeinä. Tästä selviää, että jokaisella on omat mielityksensä erilaisiin seksuaalikasvatuksen menetelmiin eikä selkeää vastausta voida esittää. Erilaisia menetelmiä toteuttaa seksuaalikasvatusta on siis reilusti ja näitä menetelmiä olisi hyvä kokeilla useampaa erilaista. Toiset toimivat varmasti tietyllä ryhmällä paremmin kuin toiset.

Nuoret saavat tietoa perheeltä, kavereilta, mediasta, koulusta ja internetistä (THL 2014b). Kontulan (2007) mukaan kansainvälisesti on olettamus seksuaalikasvatuksen kuuluvan vanhemmille. Vanhemmat kokevat seksuaalikasvatuksen kuitenkin epämiellyttäväksi ja jopa ahdistavaksi. Laatumme kyselyn vastausten perusteella tytöt halusivat saada seksuaalikasvatusta mieluiten terveydenhoitajalta, ulkopuoliselta seksuaalikasvattajalta tai opettajalta. Vanhemmilta seksuaalikasvatusta toivottiin vain vähän.

Nuoret toivoivat eniten saavansa seksuaalikasvatusta koululta. Myös vanhemmilta, ystävilta ja lähipiirin ulkopuolelta tulevaa seksuaalikasvattajaa oli toivottu. Nuoret toivoivat terveydenhoitajalta luotettavuutta aiheen tiimoilta. Osa ei halunnut opettajan tai vanhempien saavan tietää nuoren omia asioita ja tällöin on helppo kääntyä terveydenhoitajan puoleen. (Kolari 2006; Newby – Wallace – Dunn – Brown 2012). Kyselyn vastausten perusteella selvisi, että nuoret tytöt keskustelevat seksuaalisuuteen liittyvistä asioista mieluiten kavereiden kanssa. Suurin osa keskustelee mielellään terveydenhoitajan ja ulkopuolisen seksuaaliterveyden ammattilaisen kanssa. Pieni osa vastaajista keskustelee myös mielellään vanhempien kanssa seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Erityisenä mainintana äidin kanssa keskustelut. Myös puolison, kumppanin, sisarusten ja psykiatrin kanssa seksuaalisuudesta puhuminen koettiin luontevaksi. Tulokset vahvistavat, että nuoret toivovat seksuaalikasvatusta ulkopuoliselta seksuaalikasvattajalta. Tyttöjen Talo toimii ulkopuolisena seksuaalikasvattajana ja vastaa toiminnallaan tyttöjen tarpeita.

Pelastakaa lapset ry:n kyselyn mukaan nuoret käyttävät netin keskustelupalstoja seksiin liittyvistä asioista keskustellakseen. Oman kyselymme vastausten perusteella tytöt hakivat tietoa äidiltä, siskolta, kavereilta, internetistä luotettavista lähteistä ja keskustelupalstoilta, tietokirjallisuudesta, terveydenalan ammattilaisilta ja Tyttöjen Talon työntekijöiltä. Nuoret haluavat saada seksuaalikasvatusta vanhemmilta kavereilta ja keneltä

tahansa luotettavalta, positiiviselta henkilöltä, joka perustaa jaetun tiedon tutkittuun tietoon. Internetissä on valtavasti tietoa tarjolla mutta se ei aina ole luotettavaa tietoa. Etenkin keskustelupalstoilla nettikäyttäytyminen voi olla hyvin provosoivaa ja väärää tietoa on helppo levittää. Nuoren tulisi olla tietoinen tästä ja olla erityisen varovainen hankkiessaan tietoa seksuaalisuudesta internetistä.

FINSEX (2015) tutkimuksen mukaan yläkoulun opettajien kolme tärkeintä tavoitetta seksuaalikasvatuksessa ovat; vastuuseen kasvattaminen, oikeiden asiatietojen välittäminen ja luonteva suhtautuminen seksuaaliasioiden opettamiseen. Seksuaalikasvatustajassa pidetään tärkeinä ominaisuuksina ammattitaitoa, motivaatioita opetustyöhön, suvaitsevaisuutta sekä teeman ja oppilaiden kunnioittamista seksuaalikasvatuksen onnistumisen kannalta. (Aho – Kotiranta-Ainamo – Pelander & Rinkinen 2008: 54). Tytöt pitävät tärkeänä seksuaalikasvattajan ominaisuutena sitä, että kasvattaja itse ei nolotu arkaluontoisista aiheista. Asioiden normalisointi luo nuorille luotettavan ja avoimen ilmapiirin. Myös Kolarin (2007) tutkimuksen mukaan turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri koetaan tärkeäksi aiheen arkaluontoisuuden vuoksi. Tyttöjen vastattua kyselyymme, saimme selville sen, että tärkeimmät seksuaalikasvattajan ominaisuudet olivat nuorten kunnioittaminen, suvaitsevaisuus ja motivaatio opetustyöhön. Seksuaalikasvattajan persoonallisuus ja sukupuolineutraalius nousivat myös tärkeiksi seikoiksi. Seksuaalikasvattajalta toivottiin ammattitaitoa, vakuuttavuutta ja helposti lähestyttävyyttä. Hyvän seksuaalikasvattajan ominaisuus on kyky luoda luotettava ja avoin ilmapiiri, jossa oppilas tuntee olonsa turvalliseksi.

8.2. Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Kirjoittaessa opinnäytetyötä otimme huomioon eettisyyden koko opinnäytetyö prosessin ajan. Opinnäytetyötämme voi tarkastella Tutkimuseettisen neuvottelukunnan asettamien hyvän tieteellisen käytännön kriteerien mukaan. Opinnäytetyössämme on toimittu tarkasti, rehellisesti ja huolellisesti kyselyn toteuttamisessa, tulosten tallentamisessa ja tulosten esittämisessä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Teoriataustaa kirjoittaessa huomioimme, että valikoimissamme tutkimuksissa oli otettu huomioon eettisyys ja nuorten vapaaehtoisuus tutkimukseen osallistumisesta.

Opinnäytetyön aihe ja kohderyhmä koetaan sensitiiviseksi, joten siinä on erityisesti huomioitu eettiset periaatteet, kuten kunnioitus ja luottamus. Kyselyn toteuttamisessa pohdimme eettisyyttä, jonka vuoksi päädyimme sähköiseen kyselyyn. Opinnäytetyössämme vastaajia ei pysty tunnistamaan ja sähköinen kysely antaa mahdollisuuden vastata rehellisesti aroiksi pidettyihin aiheisiin. Kyselyyn vastattiin anonyymisti, jolloin vastaaja pysyy nimettömänä, eikä häntä pysty jäljittämään. Kyselylomakkeen taustaky-

symyksenä emme halunneet kysyä vastaajan paikkakuntaa taataksemme täyden anonyymiyden vastaajille. (Kylmä – Juvakka 2007: 137-147.) Kyselylomakkeen teossa otimme huomioon eettisyyden huomioimalla erilaiset ihmissuhteet ja seksuaalisuuden monimuotoisuuden. Emme halunneet rajata vastaajia vain naissukupuolisiin ja miessukupuolisiin, vaan anoimme vastaajan määrittellä itse sukupuolensa, jolloin saimme vastaajaksi myös henkilön, jonka määritteli itsensä sukupuolettomaksi. Eettiseksi koimme tarkistaa kieliasun Tyttöjen Talon edustajan kanssa, jotta kirjoittamamme määritelmät kunnioittavat vastaajia. Eettisyyden vuoksi muutimme sanamuodon ”seksuaalinen väkivalta” muotoon ”seksuaaliväkivalta”.

Alaikäiset ja nuoret koetaan haavoittuvina, siitä syystä eettisesti on huomioitava ja suojeltava ihmisten hyvää ja hyvän toiminnan mukaan nuorten seksuaalikasvatukseen kuuluu myös eettistä kasvatusta. (ETENE 2011: 29-30.) Tutkimuslupaa emme tarvinneet, vaan lupa saatiin Tyttöjen Talolta. Heidän luvallaan internetin sosiaalisen median Facebookin Tyttöjen Talojen sivuilla julkaistiin kirjoittajien tekemä kysely. Julkaisussa tuli ilmi kyselyn tarkoitus, tavoite, tekijät ja anonymiteetti. Eettisiä haasteita kyselyyn toi alaikäiset vastaajat. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan on eettiset perusteet tehdä tutkimusta ilman vanhempien lupaa. Alaikäiset pystyivät ymmärtämään aiheen ja mitä vastaaminen heiltä edellyttää. (Kuula-Luumi 2014: 9.) Lisäksi nuorten pitäisi Suomen perustuslain yhdenvertaisuuden nimissä voida vaikuttaa oman kehitystasonsa mukaisesti heitä koskeviin asioihin (Suomen perustuslaki 1999/731 § 6).

Kvantitatiivisen opinnäytetyön validiteettia eli luotettavuutta pyritään arvioimaan kriittisesti. Opinnäytetyön tuloksien tulee olla luotettavia, jotta niitä voidaan käyttää nuorten seksuaalikasvatuksen kehittämiseksi. Opinnäytetyön luotettavuus tarkoittaa tulosten tarkkuutta ja mittaustulosten toistettavuutta. Luotettavuutta voidaan arvioida tämän opinnäytetyön mittarin, kyselylomakkeen ja tutkimusmenetelmän kyvyllä vastata tutkimustehtävään. (Vilkka 2015: 193; Hirsijärvi ym. 2015: 231.) Tässä opinnäytetyössä käytetyn kyselylomakkeen tuli vastata tutkimuskysymyksiimme. Kyselylomakkeen luotettavuutta paransi yhteistapaaminen opinnäytetyön ohjaajan ja Tyttöjen Talon edustajan kanssa, jossa kävimme kyselylomakkeen yhdessä läpi kohta kohdalta.

Kyselylomakkeeseen vastattiin anonyymisti, jolloin vastaajat voivat rehellisesti kertoa mielipiteitään myös sensitiiviseksi koetuista aiheista, tämä lisää opinnäytetyön luotettavuutta. Opinnäytetyömme kohderyhmän ollessa 13-19 -vuotiaita luotettavuutta lisää kyselyyn vastaamisen vapaaehtoisuus. (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 41-219.) Luotettavuutta saattaa heikentää, jos olemme tehneet virheen tuloksien analysoinnissa tai joku vastaajista on ymmärtänyt asian eri tavalla. Saimme 80 vastaajaa kyselyyn, jota pidämme luotettavana vastaaja määränä opinnäytetyöllemme. (Heikkilä

2014: 77.) Sähköisesti toteutetussa anonyymissa kyselyssä emme voi varmistua onko vastaaja oikeasti kohderyhmäämme kuuluva. Kyselylomakkeen ollessa kaikille avoin, emme tiedä kuinka moni vastaajista on Tyttöjen Talon asiakkaita, tai tietoisia kolmannen sektorin seksuaalikasvatuksen tukipalveluista, joka saattaa vaikuttaa opinnäytetyömme tuloksiin ja luotettavuuteen. (Vilkkä 2015: 106).

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käytimme luotettavia tietokantoja ja käytettyjä materiaaleja tarkastelimme kriittisesti. Käytimme tutkimusongelmaan vastaavia tutkimuksia, jotka ovat alkuperäislähteistä ja ajankohtaisia (Heikkilä 2014: 168-170). Haasteena koimme vähäisen tutkimustiedon nuorten omista mielipiteistä seksuaalikasvatukseen, kokeilimme erilaisia hakusanoja ennen lopullista hakua varmistuaksemme oikeista hakusanoista. Luotettavuuden lisäämiseksi kiinnitimme huomioita tutkimuksien otoskoon ja käytimme vain länsimaihin kohdistuvia tutkimuksia. Luotettavuuteen saattaa vaikuttaa, jos olemme tehneet virheen kääntäessä alkuperäistutkimuksia englannista suomeksi kirjoittajien kielitaidosta riippumatta. Euroopan alueen ulkopuolella tehtyjen tutkimusten käyttö työssämme olisi mielestämme vähentänyt työn luotettavuutta sosi- aali- ja terveydenhuollon eroavaisuuksien vuoksi ja luotettavuutta lisää saatujen tulosten samankaltaisuus.

Opinnäytetyön reliabiliteetti tarkoittaa toistettavuutta, jolloin tulokset eivät ole sattumanvaraisia ja opinnäytetyön kaikki vaiheet voidaan toistaa. (Hirsjärvi ym. 2015: 231). Paransimme työmme reliabiliteettia lyhyellä kysymyslomakkeella, kysymysten ymmärrettävyydellä ja kysymysten loogisella järjestyksellä, tavoitteena vähentää vastaajista johtuvat virhetekijät. Teimme kyselylomakkeen itse tätä opinnäytetyötä varten, vastaamaan tutkimuskysymyksiimme. (Hirsjärvi ym. 2015: 232.) Mittarin toistettavuutta parannettiin lisäämällä vastausohjeet jokaisen kysymyksen perään ja suorittamalla esitetaus (Heikkilä 2014). Esitetauksella minimoitiin väärinymmärrysten riskiä, jolloin vastauksien eroavaisuudet johtuvat vastaajien henkilökohtaisista mielipiteistä, ei kyselyn epäselvyydestä. Kyselylomaketta arvioidessa sen ulkonäköä olisi voinut parantaa. Kysymysten asettelu samanmuotoisiksi, olisi parantanut lomakkeen graafista ilmettä. Mielestämme relevantimpaa oli kyselylomakkeen sisältö, joka vastasi tutkimuskysymyksiin, joten emme muotoilleet kyselylomaketta enää uudelleen. Kyselylomakkeen saate- tekstissä oli hyvän tieteellisen käytännön mukaan riittävästi tietoa, jonka perusteella vastaajat pystyivät päättämään kyselyyn vastaamisesta. Kyselylomakkeen avointen kysymysten analysointi oli työläämpää monivalintakysymyksiin verrattuna. (Vilkkä 2015: 106-190.) Kyselylomakkeen avoimien kysymysten avulla saimme kuitenkin ade- kvaattia tietoa, nuorten omia mielipiteitä.

Luotettavuuden lisäämiseksi opinnäytetyömme tarkistettiin 3 kertaa Turnitin -ohjelmalla varmistaen, ettei työssä ole käytetty suoria lainauksia tai syyllystyttö plagiointiin. Tarkas- timme työn kerran suunnitteluvaiheessa, kerran toteutusvaiheessa ja kerran ennen lo- pullista palauttamista. Tulosten analysoinnissa pyrimme ennakkoluulottomuuteen ja avoimuuteen ja tulokset kuvattiin saatuina tuloksina, niitä vääristelemättä. Tuloksia esit- täessä pyrimme kaavioiden pylväiden pituuksien olevan verrannollisia kuvattaviin ar- voihin virheellisten mielikuvien vähentämiseksi. Lisäksi hyödynsimme koulumme työpa- joja tarkistaessamme kaavioidemme oikeaoppisuuden. (Heikkilä 2014: 74-79.)

Pyrimme kirjoittamaan kaikki opinnäytetyöprosessin vaiheet luotettavuuden vuoksi. Luotettavuuteen on voinut vaikuttaa kirjoittajien kompetenssi ja opinnäytetyöprosessiin määritelty aika.

8.3. Opinnäytetyön hyödyntäminen ja kehittämissuhteet

Tällä opinnäytetyöllä halusimme selvittää nuorten tyttöjen toiveita seksuaalikasvatuk- sen sisällöstä, menetelmistä ja toteutuksesta. Haastavaksi koimme monivaiheisen opinnäytetyöprosessin, jossa yllätyimme kyselylomakkeen laatimisen haastavuudesta. Kirjoittamisen myötä kasvatimme omaa ammatillista osaamistamme monitahoisesti. Positiivista oli suunnitelmissa pysyminen, riittävän vastausmäärän saavuttamisen kyse- lyssä ja onnistuminen tuloksien analysoinnissa. Opimme seksuaalikasvatuksesta pal- jon, sekä paransimme omia taitojamme näyttöön perustuvassa tiedonhaussa. Myön- teistä oli saada nuorten omia mielipiteitä ja huomata tyttöjen intressi seksuaalikasva- tukseen. Tuloksista saimme selville mitä toiveita tytöillä on seksuaalikasvatukseen.

Tämän opinnäytetyön tulokset hyödyttävät ensisijaisesti Tyttöjen Talon seksuaalikasva- tuksen toiminnan kehittämistä. Tyttöjen Talo toimii monipuolisesti seksuaalikasvattajana avoimen- ja suljetun toiminnan kautta, erilaisten ryhmien välityksellä, ammattilaisten koulutusten, Pop In -seksuaalineuvonnan ja kouluissa tapahtuvan seksuaalikasvatuk- sen kautta. Opinnäytetyömme tuloksia voidaan hyödyntää kaikissa Tyttöjen Talon sek- suaalikasvatuksen toiminnoissa. Opinnäytetyön tuloksia voivat hyödyntää myös eri so- siaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaiset, jotka ovat tekemisissä seksuaalikasvatuk- sen suunnittelussa tai toteutuksessa. Kätilö on seksuaali- ja lisääntymisterveyden asiantuntija ja opinnäytetyömme vahvistaa kätilön seksuaalikasvatuksen osaamista (Suomen kätilöliitto 2013). Erityisesti peruskoulun ja toisen asteen terveystiedon opet- tajat hyötyvät opinnäytetyön tuloksista suunnitellessa ja toteuttaessa seksuaalikasva- tusta.

Seuraavaksi aihetta voidaan tutkia laajemmin esimerkiksi toteuttamalla vastaava kysely 13–19 vuotiaille pojille. Jatkokehityksaiheena pohdimme Euroopan sisällä olevia maakohtaisia eroavaisuuksia seksuaalikasvatuksessa, olisiko Suomessa alueellisia eroja nuorten toiveissa seksuaalikasvatukseen. (IPPF 2006; Kontula – Meriläinen 2007: 110-125.) Laadukas seksuaalikasvatus parantaa nuorten seksuaaliterveyttä ja tämän vuoksi seksuaalikasvatuksen ei tulisi kohdentua pelkästään riskeihin tai seksuaaliseen käyttäytymiseen (THL 2014a.)

Tämän opinnäytetyön pohjalta voidaan todeta, että seksuaalikasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tulisi kuunnella nuoria. On tärkeää pystyä vastaamaan nuorten todellisiin tietotarpeisiin, huomioiden nuorten omat toiveet ja näkökulmat seksuaalikasvatuksessa. Nuorten seksuaalikasvatuksen tulisi olla tarvelähtöistä, jotta nuoret eivät joutuisi itse etsimään tietoa epäluotettavista lähteistä. Seksuaalikasvatuksen kehittämisessä tulisikin huomioida nuorten toiveet ja kehittämisehdotuksena voisi olla nuorten osallistuttaminen seksuaalikasvatuksen kehittämiseen, ottamalla nuoret mukaan jo suunnitteluvaiheessa.

Lähteet

Aho, Tuulia – Kotiranta-Ainamo, Anna – Pelander, Anne – Rinkinen, Tuija 2008. Puhutaan seksuaalisuudesta – nuori vastaanotolla. (Toim.) Paula Alkio. Helsinki: Väestöliitto.

Apter, Dan 2008. Onko seksuaalikasvatuksesta ja -neuvonnasta hyötyä? Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 124 (4). 427– 428.

Botha, Elina – Ryttyläinen-Korhonen, Katri 2016. Naisen hoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetty Tekijänoikeuden kohde ja sisällys 607/2015. Annettu Helsingissä 22.5.2015.

ETENE 2011. Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. Valtakunnan sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Verkkodokumentti. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3195-4>> Luettu 05.11.2017

FINSEX Tutkimushanke 2015. Väestöliitto. Verkkodokumentti. <http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/seksologinen_tutkimus/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/> Luettu 20.10.2017

Heikkilä, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Helsingin Tyttöjen Talo. 2017. <<https://tyttojentalo.fi/>> Luettu 15.10.2017

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2015. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

IPPF = The International Planned Parenthood Federation European Network

IPPF 2008. Sexual rights: an IPPF declaration. Verkkodokumentti. <http://www.ippf.org/sites/default/files/sexualrightsippfdeclaration_1.pdf> Luettu 26.10.2017

IPPF 2006. Sexuality education in Europe. A reference guide to policies and practices. Verkkodokumentti. <http://hivhealthclearinghouse.unesco.org/sites/default/files/resources/sexuality_education_europe_reference-guide_policies_practices.pdf> Luettu 13.06.2017

Järvinen, Sari 2007. Seksuaaliopetus yläkoulussa: mitä, milloin ja miten – Lukion 2. ja 3. luokan oppilaiden ajatuksia seksuaalisuudesta ja sen opetuksesta yläkoulussa. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Kankkunen, Päivi – Vehviläinen-Julkunen, Katri 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kananen, Jorma 2011. Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 2011. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Klemetti, Reija – Raussi-Lehto, Eija(toim.) 2014. Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014– 2020. Opas 33/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kolari, Tuula 2007. Nuorten kokemuksia kouluterveydenhoitajan toteuttamasta seksuaalikasvatuksesta. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kosketus – Kuinka opettaa seksuaaliterveydestä ja ihmissuhteista. 2010. Opetushallitus. Verkkodokumentti. <http://www.edu.fi/kosketus/johdannoksi_seksuaalikasvattajalle/luokkahuone_ja_tyoskentelyilmapiiri>. Luettu 20.02.2017

Kontula, Osmo 2015a. FINSEX seksielämän aloittaminen. Väestöliitto. Verkkodokumentti. <http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/seksologinen_tutkimus/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/finsex-seksielaman-aloittaminen/>. Luettu 01.10.2017

Kontula, Osmo 2015b. Seksuaalikasvatuksen vaikuttavuus. Teoksessa Bildjuschkin, Katriina (toim.). Seksuaalikasvatuksen tueksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kontula, Osmo – Meriläinen, Henna 2007. Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa. Väestöliiton julkaisuja. Katsauksia E26/2007. Helsinki.

Kuula-Luumi, Arja 2014. Aineistohallinta. Alaikäisiin kohdistuvan tutkimuksen etiikka-seminaari. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Verkkodokumentti. <<http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/media/Kuula-Luumi.pdf>> Luettu 22.05.2017

Korteniemi-Poikela, Erja – Cacciatore, Raisa 2015. Portaita pitkin. Lapsen ja nuoren seksuaalinen kehittyminen. Opas vanhemmille. Juva: WSOY

Kylmä, Jari – Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.04.2007.

Newby, Katie – Wallace, Louise M – Dunn, Orla – Brown, Katherine 2012. A survey of English teenagers' sexual experience and preferences for school-based sex education. Sex education 12 (2). 231-251.

Nuorisolaki 1285/2016. Annettu Helsingissä 21.12.2016.

Parker, Rachael – Wellings, Kaye – Lazarus, Jeffrey 2009. Sexuality education in Europe: an overview of current policies. Sex Education 9 (3). 227-242.

Pelastakaa lapset ry 2010. Tutut tuntemattomat. Raportti lasten ja nuorten nettittävyyksistä sosiaalisessa mediassa. <http://frantic.s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaa/2016/02/01155429/Tutut-tuntemattomat-raportti_web.pdf> Luettu 23.10.2017

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2016. Opetushallitus. 4. painos. Helsinki: Next Print Oy. <http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf> Luettu 28.10.2017

Päivänsalo, Tiina-Maria – Lindblom-Ylänne, Sari – Niemelä, Raimo 2016. Oivallus 2. Psykologiaa lukiolaisille. Keuruu: Otava.

Ryttyläinen, Katri – Valkama, Sirpa. 2010. Seksuaalisuus hoitotyössä. Helsinki: Edita Prima.

Suomen Kätilöliitto 2013. IhmiSeksi 2013. Materiaalia 12 – 18 -vuotiaiden nuorten kanssa työskenteleville seksuaalikasvatusta varten. Verkkodokumentti. <https://asiakas.kotisivukone.com/files/suomenkatiloliitto.kotisivukone.com/ihmiseksi_2013.pdf> Luettu 10.10.2017

Suomen perustuslaki 1999/731. Eduskunnan päätöksen mukaisesti. Annettu Helsingissä 11.06.1999

Tuominen, Sofia 2012. Seksuaalikasvatuksen asiantuntijoiden näkemyksiä seksuaalikasvatuksesta. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu –tutkielma.

THL = Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

THL. 2014a. Kouluterveyskysely. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>> Luettu 23.04.2017

THL. 2014b. Seksuaalikasvatus. Verkkodokumentti. Päivitetty 30.11.2014. <<https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eri-toimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/seksuaaliterveys/seksuaalikasvatus>>. Luettu 10.10.2017

THL. Bildjuschkin, Katriina (toim.) 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Päivitetty 2015. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5>. Luettu 7.3.2017.

THL. 2016b. Seksuaalikasvatuksen osa-alueet. Verkkodokumentti. Päivitetty 22.6.2016. <<https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-ja-lisaantymisterveys/seksuaalinen-hyvinvointi/seksuaalikasvatus-elamankulussa/vanhempien-ohjaus-seksuaalikasvatuksessa/seksuaalikasvatuksen-osa-alueet>> Luettu 24.2.2017

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. <<http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta>> Verkkodokumentti. Luettu 22.10.2017

UNESCO = Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede-, ja kulttuurijärjestö

Väestöliitto 2017. WHO:n standardit Euroopassa. Verkkodokumentti <http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/kokonaisvaltainen-seksuaalikasva/standardit/> Luettu 24.2.2017

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Juva: PS-kustannus.

Vilka, Hanna. 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Juva: PS-kustannus.

WHO = World Health Organization, Maailman terveysjärjestö

WHO 2014. Maailman terveysjärjestön, Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2014. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa – Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhuoltoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Toteuttamisohjeet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

World Association of Sexology. 2014. Declaration of sexual rights. Verkkodokumentti. <http://www.worldsexology.org/wp-content/uploads/2013/08/declaration_of_sexual_rights_sep03_2014.pdf> Luettu 26.08.2017

Yhdistyneet kansakunnat 2017. Nuoret YK:n asialistalla ja toimijoina. Verkkodokumentti. Päivitetty 04.09.2017. <<http://yk.fi/node/489>> Luettu 26.10.2017

Tiedonhakutaulukko

Tietokanta	Hakutermit	Hakutulos/ Valittutulos	Valitut lähteet
Medic	Nuortentoiveet AND seksuaalikasvatus	87/2	Klemetti, Reija – Raussi-Lehto, Eija. 2013. Edistä, ehkäise, vaikuta –Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Opas:33. Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetuimisto. 2014. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Toteuttamisohjeet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
Cinahl	Europe sex education	7/1 Parker, Wellings ja Lazarus 2009 Iso-Britannia	Parker, Rachael – Wellings, Kaye – Lazarus, Jeffrey 2009. Sexuality education in Europe: an overview of current policies. Sex Education 9 (3). 227-242.
Cinahl	Sex education AND teenagers	41/1 Newby, Wallace, Dunn ja Brown 2012 Iso-Britannia	Newby, Katie – Wallace, Louise M – Dunn, Orla – Brown, Katherine E. 2012. A survey of English teenagers 'sexual experience and preferences for school-based sex education. Sex education 12 (2). 231-251.
Medic	"nuorten toiveet" AND seksuaalikasvatus AND mielipiteet AND sukupuolivalistus	32/1 Järvinen 2007 Suomi	Järvinen, Sari 2007. Seksuaaliopetus yläkoulussa: mitä, milloin ja miten – Lukion 2. ja 3. luokan oppilaiden ajatuksia seksuaalisuudesta ja sen opetuksesta yläkoulussa. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
Medic	Sukupuolivalistus AND Nuori	16/1 Kolari 2007 Suomi	Kolari, Tuula 2007. Nuorten kokemuksia kouluterveydenhoitajan toteuttamasta seksuaalikasvatuksesta. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kyselylomake

Arvoisa 13-19-vuotias tyttö!

Teeimme kyselyä Tyttöjen Talon seksuaalikaavatuksen kehittämisen tueksi.

Tavoitteena on selvittää nuorten 13-19-vuotiaiden tyttöjen toiveita seksuaalikaavatuksista.

Olemme kätöopiskeljoita Metropolia Ammattikorkeakoulusta Helsingistä. Mikä Sinulla on jotain kysyttävää liittyen kyselyyn, ota yhteyttä

Inka Voutilainen Inka.Voutilainen2@metropolia.fi

Emmi Jaalinnä Emmi.Jaalinnä@metropolia.fi

Lomake on ajastettu: julkisuus aikaa 25.9.2017 14.00 ja päättyy 4.10.2017 0.00
Tyttöjen toiveet seksuaalikasvatuksesta -kysely.

Tarkoituksena on saada tietoa, jonka avulla voidaan kehittää Tyttöjen Talon seksuaalikaavatuksia.

Tarvitsemme juuri sinun mielipidettäsi, sillä se on tärkeä.

Kyselyyn vastaaminen tapahtuu nimettömästi eikä vastaajat ole tunnistettavissa.

Vastaukseen menee aikaa noin 15 minuuttia.

Analysoidemme tulokset epinnäytetyössämme, joka valmistuu vuoden 2017 aikana, jonka jälkeen se on luettavissa Thesus-julkaisuarkistossa.

Kitos vastauksesta ja etukäteen!

Taustakysymykset

* 1. Ikä vuosina

* 2. Sukupuoli

* 3. Olen tällä hetkellä: Peruskoulussa Lukiossa Ammattioppilaitoksessa Työssäkäyvä Työtön Jokin muu Mikä?

Info

Seksuaalisuus on keskeinen osa ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa, ja se käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaaliseen suuntautumiseen, erotiikan, mielihyvän, sukupuoli-suhteet ja lisääntymisen.

Seksuaalikasvatus tarkoittaa kokonaisvaltaista lähestymistapaa, joka auttaa nuoria kehittämään taitoja, joiden avulla he itse voivat päättää seksuaalisuudestaan ja suhteistaan eri kehitysvaiheissa.

Seksuaalikasvatuksen sisältö

4. Mitä seuraavista seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista haluat tietoa

	Paljon	Sopivasti	Vähän	En ollenkaan	En osaa sanoa
☒ Raskauden ehkäisy	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Hedelmällisyys	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Kuukautiset	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Oma keho	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Rintojen tutkiminen	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Seksi	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Seksitaudit	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Seksisuhteet	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Seurustelu suhteet	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Seksuaalivähemmistöt	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Seksuaaliterveyspalvelut	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Seksuaalinen nautinto	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Seksuaalinen suuntautuminen	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Porno	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Seksuaalinen häirintä	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Seksuaaliväkivalta	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Turvalliset rajat	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Itsemääräämisoikeus	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Identiteetti	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Raskaus	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Synnytys	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Raskauden keskeytys	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Fantasiat	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Sukupuolelinten silpominen	☐	☐	☐	☐	☐
☒ Shveys	☐	☐	☐	☐	☐

5. Mitä muuta seksuaalikasvatuksen sisällöstä haluaisit tietoa?

6. Kuinka paljon olisi mielestäsi tarpeeksi seksuaalikasvatusta määrällisesti?

Seksuaalikasvatuksen menetelmät.

Seksuaalikasvatusta voidaan toteuttaa monella eri tavalla, erilaisia menetelmiä käyttäen.

7. Miten paljon toivot saavasi seksuaalikasvatusta seuraavin opetusmenetelmin?

	Paljon	Vähän	En ollenkaan
☒ Videoiden avulla	☐	☐	☐
☒ Kirjallisen materiaalin avulla (kirjat, lehtiset, kaikki painettu materiaali)	☐	☐	☐
☒ Ryhmäkeskusteluiden avulla	☐	☐	☐
☒ Ryhmätyöskentelyiden avulla	☐	☐	☐
☒ Pelien avulla	☐	☐	☐
☒ Internetin avulla (esim. chatit, nuorten sivut)	☐	☐	☐
☒ Konkreettisten esimerkkien avulla	☐	☐	☐
☒ Nimettömien kysymyksiä avulla	☐	☐	☐

8. Minkälaisia toiveita sinulla on seksuaalikasvatuksen menetelmin? Voit kertoa omiin sanoihin.

9. Millaista toivot seksuaalikasvatuksen olevan? Voit valita useamman vaihtoehdoista.

- Henkilökohtaista
 Pienryhmissä
 Isommissa ryhmissä
 Tytöt ja pojat samassa
 Tytöt ja pojat erikseen
 Ei koske minua
 Jotain muuta, mitä?

Mitä kautta seksuaalikasvatusta

10. Keneltä toivot saavasi tietoa seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa? Voit valita useamman vaihtoehdoista.

- Opettajalta
 Vanhemmilta
 Terveydenhoitajalta
 Tuttavilta
 Ulkopuoliselta seksuaaliterveyden ammattilaiselta
 Tyttöjen Talolta
 Joltain muulta, keneltä?

11. Mikä on tärkeää seksuaalikasvattajassa?

	Tärkeä	Ei tärkeä	Ei merkitystä
Persoonaalisuus	☐	☐	☐
Ammattitaito	☐	☐	☐
Motivaatio opetustyöhön	☐	☐	☐
Suvaitsevaisuus	☐	☐	☐
Aiheen kunnioittaminen	☐	☐	☐
Nuorten kunnioittaminen	☐	☐	☐

12. Kenen kanssa keskustelisit mieluiten seksuaalisuuteen liittyvistä asioista? Voit valita useamman vaihtoehdoista.

- Kaverien kanssa
 Vanhempien kanssa
 Terveydenhoitajan kanssa
 Tuttavan kanssa
 Ulkopuolisen seksuaaliterveyden ammattilaisen kanssa
 Tyttöjen Talon työntekijöiden kanssa
 Jonkun muun kanssa, kenen?

13. Mistä hankit tietoa seksuaalisuuteen liittyvistä kysymyksistä tarvittaessa?

Tietojen lähetykset

Talenna

Kitos vastaamisesta!